

Anne Raijala

**Päiväkodinjohtajien näkemyksiä liikkumaan
innostavasta päiväkodista Seinäjoella ja johtajan
roolista liikkumisen edistämässä**

Opinnäytetyö

Kevät 2019

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto: Varhaiskasvatus

Tekijä: Anne Raijala

Työn nimi: Päiväkodinjohtajien näkemyksiä liikkumaan innostavasta päiväkodista Seinäjoella ja johtajan roolista liikkumisen edistämässä

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 61

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jossa tarkastellaan päiväkodinjohtajien näkemyksiä liikkumaan innostavasta päiväkodista Seinäjoella, sekä päiväkodinjohtajan roolia liikkumisen edistämässä. Opinnäytetyö liittyy Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hankkeeseen 2016-2017, jossa tavoitteena on lisätä liikkumista Seinäjoen päiväkotien jokaisessa ryhmässä.

Tutkimuksen tarkoituksena oli etsiä vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen, joita olivat: millaisista asioista koostuu liikkumaan innostava päiväkotiympäristö Seinäjoella, ja mikä on päiväkodinjohtajan rooli ja käytettävissä olevat työkalut liikkumisen edistämässä. Tavoitteena on, että tutkimuksesta saatavilla tuloksilla päiväkodinjohtajat voivat kehittää omia yksikköjään entistä liikkuvampaan suuntaan ja saavat aineksia pohtia johtajan rooliaan liikkumisen edistämässä. Tutkimusaineisto on kerätty teemahaastatteluiden avulla.

Teoreettinen viitekehys käsittelee varhaisvuosien liikkumisen merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle, päiväkodin liikuntakasvatusta ja sen toteuttamista, sekä päiväkodin ja liikuntakasvatuksen johtamista erityisesti pedagogisen johtajuuden näkökulmasta.

Tutkimuksen tuloksien mukaan liikkumaan innostava päiväkotiympäristö Seinäjoella koostuu ammattitaitoisesta ja innostavasta kasvatushenkilökunnasta, joka on mukana lasten kanssa tekemässä asioita. Perheiden liikuntakasvatusta tuetaan. Liikkumaan innostavassa päiväkodissa on liikkumista arvostava päiväkodinjohtaja, jonka tärkeä tehtävä on toimia suunnannäyttäjänä ja esimerkkinä toiminnassa. Johtajan tärkeänä tehtävänä nähdään kasvattajien osaamisen varmistaminen. Lisäksi työntekijöiden kannustaminen ja innostaminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen tulevaisuus liikkumisen näkökulmasta nähdään valoisana, sillä Seinäjoella on nostettu liikkumisen edistäminen korkeaksi arvoksi.

Avainsanat: varhaiskasvatus, liikuntakasvatus, johtajan rooli

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services, Early Childhood Education

Author/s: Anne Raijala

Title of thesis: Kindergarten managers' point of views of kindergarten that inspires children to move in Seinäjoki, and managers role when increasing exercising

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2019

Number of pages: 61

Number of appendices: 2

This thesis is a qualitative research. It considers kindergarten managers' point of views of what kind of kindergarten inspires children to move, and managers' role when increasing movement and exercise in kindergarten. This study is part of the project for the development of early childhood education learning environments, ICT and physical education by the City of Seinäjoki in 2016–2017. The purpose of the project is to add movement in each child group in every kindergarten in Seinäjoki.

The aim of this thesis was to find answers to two research questions: what kind of things includes the kindergarten which inspires children to move, and what kind of role the kindergarten manager plays and what are the commanding tools when promoting the children movement in the kindergarten. The aim is that the results of the research helps managers to develop their own kindergarten culture to more physically active ways, and also have chance to think and develop their own leadership. The material of the research is gathered by three theme interviews.

The theoretical background of this study contains the meaning and impacts of early childhood exercising to children comprehensive growth and development. In addition, this thesis treats the physical education in early education and kindergarten management especially from the pedagogical perspective.

Results of this research shows that it is important to have professional and inspiring early childhood educators that actively plays with children and do things with them in many ways. Parents are supported in bringing up their children. The importance of the leader is also remarkable: leader encourages educators and acts as an example to daily activities in kindergarten. The leader also ensures that the educators have required knowledge of physical education. The future of the early education seems bright according to research, because exercise has gained an important role in Seinäjoki city.

Keywords: early childhood education, physical education, managers role

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT.....	8
2.1 Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hanke 2016-2017.....	8
2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymysten valinta.....	8
2.3 Tutkimusmenetelmän valinta ja aineiston analyysi.....	9
2.4 Tutkimuksen laatu, luotettavuus ja eettisyys.....	11
3 VARHAISVUOSIEN LIIKKUMINEN.....	13
3.1 Liikunta lapsen kasvun ja kehityksen tukena.....	14
3.1.1 Fyysinen kasvu ja kehitys.....	15
3.1.2 Motorinen kehitys.....	16
3.1.3 Kognitiivinen kehitys.....	17
3.1.4 Psykkinen kehitys.....	18
3.1.5 Sosioemotionaalinen kehitys.....	19
3.2 Vanhemmat lapsen liikkumisen tukena.....	20
4 LIIKUNTAKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	21
4.1 Päiväkodin liikuntakasvatus.....	21
4.2 Liikuntakasvatuksen toteuttaminen.....	23
4.2.1 Alle 3-vuotiaiden liikuntakasvatus.....	25
4.2.2 3-5 vuotiaiden liikuntakasvatus.....	27
5 PEDAGOGINEN JOHTAJUUS JA LIIKUNTAKASVATUKSEN JOHTAMINEN.....	29
5.1 Pedagogisen johtajuuden keskeiset käsitteet.....	30
5.2 Pedagogisen johtajan roolit ja tehtävät.....	32
5.3 Liikuntakasvatuksen johtaminen.....	34
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	37
6.1 Liikkumaan innostava päiväkotitoiminta Seinäjoella.....	37

6.2 Päiväkodinjohtajan rooli liikkumisen edistämisessä	41
6.3 Varhaiskasvatuksen tulevaisuus liikkumisen näkökulmasta.....	46
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
8 POHDINTA	56
LÄHTEET	58
LIITTEET.....	61

1 JOHDANTO

Liikkuminen on luonnollinen ja tärkeä osa lapsuutta. Liikkumalla lapsi tutustuu itseensä ja ympäröivään maailmaan. Liikunta tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä, sekä oppimista. Fyysisesti aktiiviset ja toisaalta myös fyysisesti passiiviset ajanviettotavat ovat jo varhaislapsuudesta opittuja ja suhteellisen pysyviä käyttäytymistottumuksia. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 129) Suuri osa lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen Suomessa. Varhaiskasvatus voidaan nähdä merkittävänä liikkumisen mahdollistajana, sillä lapsi viettää päivästä neljästä kahdeksaan tuntia päiväkodissa. Päiväkodin kasvattajilla on lasten liikkumisen mahdollistajana merkittävä rooli. Päiväkodin johtaja johtaa tätä kokonaisuutta, ja tässä opinnäytetyössä olen kiinnostunut päiväkodin johtajan roolista liikkumisen edistäjänä.

Seinäjoella on viime vuosina lasten hyvinvointi ja liikkuminen ollut monella tapaa esillä. Seinäjoki oli mukana laajasti toteutetussa DAGIS -tutkimushankkeessa. Hankkeen keskeiset tavoitteet olivat lasten elintapojen parantaminen, päiväkodin ympäristön luominen lasten ja aikuisten terveyttä edistäväksi, sekä päiväkotihenkilöstön työhyvinvoinnin ja elintapojen edistäminen (DAGIS -tutkimushanke päiväkotimaailmassa). Lisäksi Seinäjoella toteutetaan lihavuus laskuun -ohjelmaa, joka tähtää nimensä mukaisesti siihen, että yhä harvemmasta lapsesta kasvaa lihava aikuinen. Varhaiskasvatus on mukana ohjelmassa siten, että päiväkotien pedagoginen suunnittelu tulee lähteä liikunnallisista näkökulmista ja vanhemmuutta tuetaan kannustamalla yhteiseen tekemiseen. Lisäksi makeisten ja virvoitusjuomien tuominen päiväkotiin ei ole enää sallittua. (Seinäjoen kaupungin lihavuus laskuun -ohjelma 2013-2020) Näiden lisäksi Seinäjoki on mukana valtakunnallisessa Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmassa, jonka tavoitteena on valtakunnallisesti lisätä liikettä varhaiskasvatukseen (Ilo kasvaa liikkuen 2015).

Näin ollen opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen, mutta näkökulma vähän tutkittu. Liikuntakasvatuksen aihepiiristä on tehty paljon opinnäytetöitä, mutta johtajuuden näkökulmasta hyvin vähän. Opinnäytetyöni liittyy Seinäjoella toteutettuun varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hankkeeseen 2016-2017.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa selvitän, millainen merkitys fyysisellä aktiivisuudella ja liikkumisella on lapsen kasvulle ja kehitykselle, mikä on vanhempien rooli liikkumisen tukijana, mitä on päiväkodin liikuntakasvatus ja millainen päiväkodin liikuntakasvatuksen rooli on liikkumisen mahdollistajana. Lisäksi käsittelen teoriaosuudessa päiväkodinjohtajuutta. Käsittelen johtajuutta erityisesti pedagogisesta näkökulmasta. Selvitan, mitä ovat päiväkodinjohtajan tehtävät ja roolit, ja millaisia asioita liittyy liikuntakasvatuksen johtamiseen. Opinnäytetyön toinen osa koostuu laadullisesta tutkimuksesta, jossa tavoitteena on selvittää, millaisista asioista koostuu liikkumaan innostava päiväkotitoiminta Seinäjoella ja millainen rooli ja käytettävissä olevat työkalut johtajalla on liikuntakasvatuksen toteuttamisessa ja liikkumisen edistämässä Seinäjoen varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tulokset toivon mukaan palvelevat päiväkodinjohtajia niin, että he saavat mahdollisuuden sekä pohtia omaa johtajuuttaan, että kehittää omia yksikköjään entistä liikkuvampaan suuntaan.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT

2.1 Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hanke 2016-2017

Opinnäytetyöni liittyy Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hankkeeseen 2016-2017. Hankkeen tavoitteena liikuntakasvatuksen osalta on lisätä liikkumista Seinäjoen kaupungin päiväkodin jokaisessa ryhmässä. Tavoitteena on, että lasten ja kasvattajien istumisen ja odottelun määrä vähenee ja sen sijaan liikutaan. (Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittämisen hanke 2016-2017)

Yhteistyö hankkeen kanssa on toteutunut niin, että tutkimukseen liittyvä haastattelurunko on ideoitu yhdessä hankkeen projektipäällikön kanssa. Loin ensin haastattelurungon, jonka jälkeen projektipäälliköllä on ollut mahdollisuus kommentoida sitä ja ehdottaa mahdollisia lisäyksiä haastattelurunkoon. Lisäksi projektipäällikkö laati listan päiväkodinjohtajista, joita voisin kysyä mukaan tutkimukseen. Lista muotoutui niin, että kultakin Seinäjoen alueelta tulisi päiväkodinjohtajia mukaan tutkimukseen.

2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymysten valinta

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisista asioista koostuu liikkumaan innostava päiväkotitoiminta Seinäjoella, ja millainen rooli päiväkodinjohtajalla on tässä kokonaisuudessa. Tavoitteena on selvittää, mikä merkitys päiväkodinjohtajalla on siinä, että päiväkotitoiminta olisi mahdollisimman liikkuva ja liikkumaan innostava. Pyrin selvittämään, mitä päiväkodinjohtaja voi tehdä asian hyväksi.

Tutkimuksessa etsin vastauksia kahteen pääkysymykseen:

- Millaisista asioista koostuu liikkumaan innostava päiväkotitoiminta Seinäjoella?
- Millainen on päiväkodinjohtajan rooli ja käytettävissä olevat työkalut liikkumisen edistämiseksi Seinäjoen varhaiskasvatuksessa?

Tavoitteena on, että päiväkodinjohtajat hyötyvät tutkimuksesta niin, että saavat aineksia pohtia omaa johtajuuttaan, ja voivat kehittää omia päiväkotejaan entistä liikkuvampaan suuntaan.

2.3 Tutkimusmenetelmän valinta ja aineiston analyysi

Opinnäytetyöni on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus. Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on, että se on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jonka aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedonkeruussa erilaisten mittausvälineiden sijaan. Lähtökohtana aineiston analyysissä on se, että aineistoa tarkastellaan yksityiskohtaisesti. Sitä, mikä on tärkeää, ei määrää tutkija, vaan aineisto. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 164).

Keräsin aineiston käyttämällä menetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastattelussa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät hyvin esille. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen keskeisten teemojen ja niitä tarkentavien lisäkysymysten avulla. Teemahaastattelussa korostuu haastateltavien tulkinnat ja heidän antamat merkitykset käsiteltäville asioille. (Tuomi & Sarajärvi, 75) Kokosin etukäteen teemahaastattelurungon (Liite1), jota käytin haastatteluiden pohjana. Jokainen haastattelurungon kysymyksistä ei tullut käsittelyyn, ja onkin makukysymys ja tutkijan harkinnassa, pitääkö jokaiselle haastateltavalle esittää kaikki suunnitellut kysymykset, ja missä järjestyksessä kysymykset esitetään (Tuomi & Sarajärvi, 75).

Tutkimuksen kohderyhmä on päiväkodinjohtajat. Valitsin kohderyhmän tarkoituksenmukaisesti. Päiväkodinjohtajilta oli mahdollista saada vastaukset tutkimuskysymyksiini, jotka koskivat liikkumaan innostavaa päiväkotia ja päiväkodinjohtajan roolia liikkumisen edistämisessä. Olisin voinut tutkia asiaa myös kasvattajien näkökulmasta, mutta päädyin johtajien näkökulmaan, sillä sitä on tutkittu vähemmän. Hankkeen projektipäällikkö Johanna Vieri antoi minulle listan päiväkodinjohtajista, joita voisin kysyä osallistumaan tutkimukseen. Tutkimukseen osallistui yksi päiväkodinjohtaja jokaiselta Seinäjoen alueelta. Yhteensä haastateltavia oli kuusi, ja haastattelut toteutin parihaastatteluina. Mietin sitä, että olisiko haastattelut hyvä toteuttaa yksilöhaastatteluina vai parihaastatteluina. Tutkijan onkin itse pohdittava, millainen menettely omassa tutkimuksessa takaisi todennäköisesti parhaimman tuloksen

(Hirsjärvi ym. 2009, 210). Päädyin parihaastatteluun, sillä ennakkoojatuksena itsellä oli, että keskusteluista voisi parihaastatteluina tulla mahdollisimman antoisia. Ennakkoon ajattelin, että etuna parihaastattelussa on se, että haastattelutilanteessa on enemmän aikaa miettiä omaa vastaustaan sillä aikaa, kun toinen puhuu. Lisäksi ajattelin, että toisen ajatuksista saisi mahdollisuuden jatkaa omilla ajatuksillaan, ja näin täydentää toisen vastausta ja syventää käsiteltävää aihetta.

Aineiston analyysissä hyödynsin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysillä järjestetään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä, ja sen avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Sisällönanalyysiin kuuluu muutamia tärkeitä vaiheita. Ensin aineisto kirjoitetaan auki eli litteroidaan, ja käydään huolellisesti läpi. Aineistosta erotellaan ja merkitään ne asiat, jotka ovat oleellisia tutkimuskysymysten kannalta. Tämän jälkeen aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään, ja lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-94)

Itse käytin aineiston luokittelussa teemoittelua. Teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93) Aineiston analyysissä toteutuu lisäksi aineistolähtöiselle sisällönanalyysille ominaisia piirteitä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja tällä tavoin saadaan vastaus tutkimuskysymyksiin. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa pyritään luomaan käsitteellinen näkemys tutkittavasta ilmiöstä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on perinteisesti kolme vaihetta: aineiston pelkistäminen eli redusointi, klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämävaiheessa aineisto pelkistetään ilmauksiksi sen mukaan, miten aineisto vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Ryhmittelyvaiheessa ilmauksista etsitään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, ja niistä muodostetaan alaluokkia, jotka kuvaavat pelkistettyjä ilmauksia. Alaluokista taas muodostetaan yläluokkia, jotka kuvaavat alaluokkien sisältöä. Näin saadaan aikaan aineistoa kuvaavat teoreettiset käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi, 108-112) Käytin hyödykseni sekä aineisto-

lähtöistä sisällönanalyysiä, että teemoittelua. Koska aineistonkeruu tapahtui teema-haastattelulla, oli luonnollista valita teemoittelu analyysitekniikaksi, sillä jo haastattelun teemat itsessään jäsensivät aineistoa. Loin kustakin teemasta aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheita mukaillen teoreettiset käsitteet, jotka kuvaavat aineistossa esille tulleita asioita. Näiden perusteella kirjoitin tutkimuksen johtopäätökset, joissa pyrin ymmärtämään esille tulleiden asioiden merkityksiä.

2.4 Tutkimuksen laatu, luotettavuus ja eettisyys

Tutkijan on otettava huomioon erilaisia laatuun, luotettavuuteen ja eettisyyteen vaikuttavia asioita tutkimusta tehdessään. Periaatteiden tunteminen ja niiden mukaan toimiminen on aina tutkijan vastuulla. Luotettava ja eettisesti hyvä tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23; Tuomi & Sarajärvi 2009, 132) Se, kuinka hyvin tutkija noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, vaikuttaa samalla tutkimuksen uskottavuuteen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132).

Kun tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä on haastattelu, tutkimuksen laatuun tulee kiinnittää etukäteen huomiota. Laadukkuutta voidaan tavoitella etukäteen luomalla hyvä haastattelurunko. Tärkeää on miettiä etukäteen, miten haastatteluun valittuja teemoja voidaan syventää vaihtoehtoisten lisäkysymysten avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184) Tämän otin huomioon panostamalla haastattelurungon luomiseen. Sisällytin runkoon useita teemaa tarkentavia ja syventäviä lisäkysymyksiä, joiden avulla pystyin samalla viemään keskustelua eteenpäin.

Luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät asiat kulkevat mukana läpi opinnäytetyöprosessin. Kun tutkimuksen kohteena on ihmiset, niin tutkimuksen eettinen perusta rakentuu ihmisoikeuksille. Tutkittavien on oikeus tietää, mistä tutkimuksessa on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Lähetin sähköpostitse päiväkodinjohtajille tietoa tutkimuksesta, jossa samalla kartoitin heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen. Reunaehtona oli se, että tutkimukseen otettaisiin mukaan yksi päiväkodinjohtaja Seinäjoen kultakin alueelta. Olin saanut listan projektipäälliköltä päiväkodinjohtajista, joita voisin kysyä osallistumaan tutkimukseen. Pari päiväkodinjohtajaa kieltäytyi osallistumasta, ja näissä tapauksissa lähetin kyselyn toisille samojen alueiden päiväkodinjohtajille. Painotin sähköpostissa, että osallistuminen on vapaaehtoista ja

että haastateltavat eivät ole tunnistettavissa raportissa. Tämän varmistin jättämällä raportoinnissa pois mahdollisia tunnistettavuustekijöitä, sekä nimeämällä raporttiin haastattelutilanteet H1, H2 ja H3 sen sijaan, että olisin nimennyt itse haastateltavat H1-H6. Vapaaehtoisuus tutkimukseen osallistumiseen sekä tutkittavien tunnistamattomuus kuuluvat myös tutkittavien suojan lähtökohtiin, ja ovat tutkimuksenteossa tärkeitä. Lisäksi tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia, mikä tarkoittaa sitä, että tietoja ei luovuteta ulkopuolisille ja niitä käytetään vain kyseisen tutkimuksen toteutukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131)

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä ja tulosten tallentamisessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6) Yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta toteutin esimerkiksi raportoinnissa. Pysin esimerkiksi raportoimaan tutkimuksessa esiin tulleet asiat todenmukaisina, eli sellaisina kuin ne ovat. Pysin myös siihen, että käyttämäni lähdekirjallisuus on laadukasta ja mahdollisimman tuoretta. Lisäksi kiinnitin huomiota siihen, että käytän lähteitä asianmukaisesti ja merkitsen ne huolellisesti sekä tekstiviittein tekstin joukkoon, että lähdeluetteloon.

Kuten aikaisemmin totesin, haastattelut toteutettiin parihaastatteluina. Haastattelu-
muoto loi haastattelutilanteisiin haasteen, mikä vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Haastattelutilanteet olivat keskenään erilaisia, mutta jokaisessa haastattelussa oli tilanteita, jolloin huomasin, että haastateltavalta saattoi jäädä jotakin sanomatta. Näissä tilanteissa toisella haastateltavalla tuli toisen puheenvuorosta samaan aiheeseen liittyvä asia mieleen, ja kertoi sen samalla katkaisemalla toisen kerronnan. Tällainen tilanne saattoi aiheuttaa sen, että keskustelu lähti toiseen suuntaan, mihin se olisi alun perin mennyt. Toisaalta nämä keskeyttävät kommentit myös syvensivät toisen kerrontaa lisäämällä toisen näkökulman käsiteltävään asiaan, mikä taas voidaan nähdä positiivisena asiana.

3 VARHAISVUOSIEN LIIKKUMINEN

Tässä luvussa avaan fyysisen aktiivisuuden käsitteen, esittelen varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset ja tarkastelen varhaisvuosien liikkumisen ja fyysisen aktiivisuuden merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle. Luvun lopussa käsittelen myös vanhempien roolin merkitystä lapsen varhaisvuosien liikkumisessa.

Fyysinen aktiivisuus käsitteenä tarkoittaa tahdonalaista ja tarkoituksenmukaista lihastyötä, joka kuluttaa energiaa (Caspersen ym. 1985, 126). Lapsen arjessa tämä tarkoittaa kaikenlaisia kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, liikkumista omaehtoisesti tai aikuisen johdolla ohjatusti, retkeilyä ja niin edelleen. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 6)

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset antavat ohjeistusta fyysisen aktiivisuuden määrästä ja laadusta, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön roolista sekä ohjatun liikunnan ja liikuntakasvatuksen suunnittelusta ja toteutuksesta varhaiskasvatuksessa. Lapsella on luontainen tarve ja oikeus liikkumiseen joka päivä. (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 6) Fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaan jokaisen lapsen pitäisi olla fyysisesti aktiivinen vähintään kolme tuntia päivässä (Kuva 1.). Suositus koostuu kuormittavuudeltaan eritasoisesta liikkumisesta: kevyttä liikuntaa ja reipasta ulkoilua tulisi olla kaksi tuntia päivässä ja vauhdikkaasta fyysistä aktiivisuutta tunnin verran. Lisäksi päivään sisältyy rauhallisia arjen touhuja. Unen merkityksen tiedetään olevan kasvavalle lapselle korvaamaton. Jotta lapsi jaksaa, kasvaa ja kehittyy, tämän kokonaisuuden kivijalkana ja perustana on uni ja lepo.

Kuva 1. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositus

Pienen lapsen fyysinen aktiivisuus näkyy intensiteetiltään ja kuormittavuudeltaan monipuolisena leikkinä, touhuiluna pihalla ja sisällä, ja arkiaktiivisuutena. Arkiaktiivisuudella tarkoitetaan esimerkiksi kävelemällä kuljettuja matkoja kodin ja päiväkodin välillä. (Soini & Sääkslahti 2017, 129)

3.1 Liikunta lapsen kasvun ja kehityksen tukena

Liikkuminen on tärkeää kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kannalta. Tarkastelen lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä fyysisen kasvun, sekä motorisen, kognitiivisen, psyykkisen ja sosioemotionaalisen kehityksen näkökulmasta. Liikkuminen tukee jokaisen edellä mainitun osa-alueen kehittymistä. Käsittelen jokaisen osa-alueen omanaan, sekä selvitän, miten niiden kehitystä voidaan tukea liikkumisen näkökulmasta. Käytännössä osa-alueet kuitenkin nivoutuvat toisiinsa ja osa-alueet tukevat toistensa kehittymistä.

3.1.1 Fyysinen kasvu ja kehitys

Fyysisellä kasvulla ja kehityksellä tarkoitetaan kehon koon muutosta ja maturaatiota eli kypsymistä. Fyysistä kasvua säätelee osittain perimä, mutta normaali kasvu ja kehitys edellyttävät liikkumisen lisäksi myös terveellistä ravintoa, unta ja huolenpitoa. (Sääkslahti 2018, 25)

Lapsen keskeisiin fyysisiin muutoksiin kuuluvat pituuden ja painon muutokset, sekä kehon mittasuhteiden jatkuva muuttuminen. Kehon kasvaminen ja vaihtuvat mittasuhteet vaikuttavat luonnollisesti myös lapsen liikkeiden hallintaan ja liikkumiseen. Lasta voidaan tukea kehon hallintaa tarjoamalla runsaasti tilaisuuksia liikkumiseen (Koivunen & Lehtinen 2015, 161). Esimerkiksi alle kolme vuotiailla lapsilla pää on iso suhteessa muuhun vartaloon, jolloin tasapainon ylläpitäminen tuo haasteita. Silloin on tärkeää luoda tilanteita, jolloin lapsi pääsee vahvistamaan keskivartalon lihaksia. Esimerkiksi vatsallaan makaaminen ja leikkiminen ovat hyvää harjoittelua keskivartalolle, kuten myös vaikkapa sylissä pukeminen, jolloin lapsen täytyy hakea tasapainoa pysyäkseen istuma-asennossa. 4-5 vuotiailla lapsilla puolestaan jalat kasvavat nopeasti. Etenkin silloin olisi tärkeää rohkaista lasta erilaisiin hyppyleikkeihin, ja luoda sellaisia pelejä ja leikkejä, jossa lapsi kannattelee vartalon painoa jalkalihastensa avulla. (Sääkslahti 2018, 25-29)

Varhaisvuosien monipuolinen liikkuminen aktivoi hermoston ja aistien toimintaa, sekä vahvistaa lihaksia ja jänteitä. Lihakset ja jänteet tarvitsevat rasitusta, jotta ne voimistuvat, kasvavat ja kehittyvät normaalisti. (Sääkslahti, 2018, 41) Liikkuminen on tärkeää myös luuston kehitykselle ja hengitys- ja verenkiertoelimistölle. Normaalilla luuston kasvua ja kehitystä voidaan tukea kannustamalla lasta sellaiseen tekemiseen, jossa lapsi saa tärähdyksiä. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi erilaiset pallo-, kiipeily- ja hyppyleikit. Myös kaatumiset ovat keholle hyväksi, sillä ne luovat tärähdyksiä eri puolille kehoa. (Sääkslahti 2018, 44-47) Erilaiset tärähdykset vaikuttavat positiivisesti luuston kestävyyskehittämiseen, sillä tärähdyksen stimuloivat luukudoksen kasvua (Nienstedt ym. 2009, Sääkslahden 2018, 44 mukaan). Luustoa stimuloivaa toimintaa on helppo luoda lapsen päivään. Sellaista toimintaa on käytännössä kaikenlainen liikkuminen, esimerkiksi juokseminen, laukkaaminen, hyppiminen, pallo- ja mailleikit, kiipeileminen, hiihtäminen ja luisteleminen. Lapsi saa luustoa stimuloivaa liikettä myös vapaassa leikissään, kunhan hänen vain annetaan

mahdollisimman vapaasti kokeilla erilaisia asioita ja omia rajojaan. Tärkeää on myös se, että lapsen liikkumista ei rajoiteta turhaan, esimerkiksi siinä pelossa, että lapsi satuttaisi itseään.

3.1.2 Motorinen kehitys

Motorinen kehitys tarkoittaa lihasten hallintaan ja liikkumiseen liittyvää kehitystä (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 31). Se on kehitysprosessi, jossa lapsi oppii ensin tahdonalaisen liikkumisen, mikä hiljalleen johtaa motoristen opittujen taitojen laadulliseen kehittymiseen. Motoriset taidot voidaan jakaa tasapainotaitoihin, liikkumistaitoihin ja välineenkäsittelytaitoihin. Välineenkäsittelytaidot taas voidaan jakaa hieno- ja karkeamotorisiin taitoihin. (Sääkslahti 2018, 51)

Motorinen kehitys on prosessi, joka ei etene tasaisesti, vaan jaksoittain. Välillä otetaan suuria harppauksia eteenpäin, ja välillä tuntuu siltä, että kehitys pysähtyy, tai jopa taantuu. Tämä kuuluu motorisen kehityksen luonteeseen, sillä motorisiin taitoihin on yhteydessä lapsen muut kehityksen alueet. (Jaakkola 2010; Kauranen 2011 Sääkslahden 2018, 49, mukaan) Motorisen kehityksen kulku ei täten ole selkeästi määriteltävissä. Motoristen taitojen kehittymistä voidaan kuitenkin kuvata kolmen eri vaiheen kautta. Aluksi taito, esimerkiksi hyppääminen, näyttää hyvin alkeelliselta. Tällöin puhutaan taidon alkuvaiheesta. Toisessa vaiheessa toistoja on jo runsaasti takana ja suoritustekniikka on vakiintunut. Tällöin puhutaan taidon välivaiheesta. Kun toistoja on takana tuhansia, taito on automatisoitunut ja sitä voidaan käyttää soveltaen eri tilanteissa. Tällöin on kyseessä automatisoituneen taidon vaihe, eli lopullinen vaihe. (Jaakkola 2010, 103-111) Motorisiin perustaitoihin kuuluvat muun muassa käveleminen, juokseminen, hyppääminen, potkaiseminen, heittäminen ja kiinniottaminen ja lyöminen. Motoristen perustaitojen hallitseminen on tärkeää, sillä ihminen tarvitsee niitä koko ikänsä selviytyäkseen itsenäisesti arkielämästä. Esimerkiksi päiväkodin liikuntakasvatuksella voidaan tukea motoristen perustaitojen kehittymistä tehokkaasti.

Tasapainotaitoja ovat taidot, joilla lapsi säilyttää tasapainonsa esimerkiksi heiluessaan, kääntyessään tai ylös noustessaan. Liikkumistaitoihin kuuluu taidot, joita tarvitaan esimerkiksi kävellessä, juostessa, hyppiessä tai kiipeillessä. Tasapaino- ja liikkumistaidot kehittyvät lapsella melko nopeasti, kun taas käsittelytaitojen kehitys on hidasta ja jatkuu aikuisuuteen saakka. Käsittelytaidot ovat koko kehoon liittyviä taitoja, joita tarvitaan esimerkiksi esineiden ja välineiden käsittelyssä. (Sääkslahti 2018, 52-53)

Karkeamotoriikkaa vaativia käsittelytaitoja ovat isoilla lihasryhmillä toteutettavat toiminnot kuten vieritys, pyöritys, työntö, veto, lyönti ja niin edelleen. Hienomotoriikkaa vaativia käsittelytaitoja ovat esimerkiksi kynän ja saksien käyttö. Hienomotoriset toiminnot tuotetaan pienillä lihaksilla ja ne vaativat tarkkaa voimansäätelyä. Kun halutaan kehittää lapsen hienomotorisia taitoja, on tärkeää, että lapsi hallitsee hyvin karkeamotoriikkaa vaativat taidot, sillä hienomotoriset taidot voivat kehittyä vasta sitten, kun karkeamotoriset taidot ovat tarpeeksi kehittyneellä tasolla. (Sääkslahti 2018, 52-53) Tämän vuoksi lapsen on erityisen tärkeää pelata esimerkiksi pallopelejä, sillä pallopelit aktivoivat koko kehoa ja siksi ovat hyvää karkeamotorista harjoitusta. Myös esimerkiksi metsässä kävely on erityisen hyvää motorista harjoitusta, sillä maaston vaihtelevuus luo haasteita motoriikalle (Koivunen & Lehtinen 2015, 160).

3.1.3 Kognitiivinen kehitys

Kognitiivinen kehitys tarkoittaa havaitsemiseen, kieleen, muistiin, ajatteluun ja oppimiseen liittyviä taitoja (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 86). Nämä taidot ovat yhteydessä muun muassa motoristen taitojen oppimiseen ja kehittymiseen, sekä lapsen tapaan liikkua, aistia ja kokea erilaisia tunteita. (Sääkslahti 2018, 89)

Kognitiiviseen kehitykseen vaikuttaa lapsen genetiikka, mutta myös hänen aikaisemmillä kokemuksillaan on merkittävä vaikutus. Kehitys rakentuu lapsen uteliaisuuden ympärille: lapsi kokeilee, erehtyy, kokeilee uudelleen ja oppii erilaisista lei-

keistä ja ongelmanratkaisutilanteista. Mielikuvitus ja luovuus voidaan nähdä kuuluvan liikkumisen yhteydessä kognitiiviseen kehitykseen, sillä mielikuvitus ja luovuus innoittavat lasta uuden oppimiselle. (Sääkslahti 2018, 89-90). Tärkeää on, että lapsen ympärillä on kannustavia aikuisia, sekä sellainen ilmapiiri, missä on lupa liikkua, kokeilla ja tutkia vapaasti.

Havaitseminen ja eri aistitoiminnot (tunto-, tasapaino-, lihas-jänne-, kuulo- ja näköaisti) ovat yhteydessä toisiinsa. Kun lapsi pystyy yhdistämään eri aistitoimintoja toisiinsa, kehittyvät havaintomotoriset perustaidot. Havaintomotorisilla taidoilla tarkoitetaan esimerkiksi silmän ja käden, tai silmän ja jalan välistä koordinaatiota, kehonhahmotusta, sekä tarkoituksenmukaista liikettä. Hyvät havaintomotoriset taidot vaikuttavat positiivisesti myös keskittymiskyvyn ja tasapainoisen tunne-elämän kehittymiseen (Ayres 1983, 20). Näitä taitoja voidaan tukea kannustamalla lasta mahdollisimman monipuoliseen karkeamotoriikkaa vaativiin leikkeihin ja tehtäviin sekä antamalla lapselle tilaa liikkua vapaasti erilaisissa ympäristöissä. Erityisesti kiipeily vahvistaa tehokkaasti kehon eri puolten välistä koordinaatiota. (Sääkslahti 2018, 32; 91-94)

Liikkuminen on siis tärkeää suotuisan kognitiivisen kehityksen kannalta. Aiheesta on myös tutkimusnäyttöä. Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut tieteelliset perusteet varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksille. Julkaisussa esiteltyjen tutkimusten mukaan fyysisen aktiivisuuden on todettu vaikuttavan myönteisesti muun muassa muistiin, tarkkaavaisuuteen ja erilaisiin ongelmanratkaisutaitoihin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 12-19).

3.1.4 Psyykinen kehitys

Psyykkisellä kehityksellä tarkoitetaan elämänhallintaan, mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyvien tekijöiden kehitystä. Psyykkiseen kehitykseen kuuluvat itsemääräämisoikeuden, pätevyyden sekä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteen rakentuminen. Psyykkisen kehityksen tavoitteita ovat esimerkiksi myönteinen minäkuva, vahva itsetunto sekä fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen turvallisuuden tunne. Hallinnan ja mielekkyyden tunne, sosiaalinen tuki ja normaaliuden kokeminen edistävät lapsen psyykkistä hyvinvointia. (Sääkslahti 2018, 103)

Lapsen myönteisen psyykkisen kehityksen kannalta erityisen tärkeää on se, että lapsi saa sellaista palautetta, jonka pohjalle hän voi rakentaa myönteisen minäkuvan. Minäkuvaan vaikuttaa voimakkaasti ulkopuolelta saatu palaute, sillä lapsi muodostaa sen avulla käsityksen siitä, millainen hän on ja onko hän riittävän hyvä. Hyväksyntä, kannustus ja ihailu ovat terveen minäkuvan muodostumisen kannalta tärkeitä. (Sääkslahti 2018, 104) Päiväkoti-iässä minäkuva ja itseluottamus kehittyvät nopeaan tahtiin. Lisäksi tunne pystyvyydestä edesauttaa fyysistä aktiivisuutta. Tästä syystä tarkoituksenmukainen ja rohkaiseva ohjaus sekä myönteiset kokemukset ovat tärkeitä. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 133) Liikkumisen näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että lasta kannustetaan ja rohkaistaan liikkumaan ja kokeilemaan, ja keuhataan, kun lapsi oppii esimerkiksi kiipeämään tuolille. Näin lapsi saa positiivisen palautteen ympäristöstään. Se tuntuu lapsesta hyvältä, ja motivoi häntä liikkumaan lisää ja kokeilemaan seuraavalla kerralla kiipeämistä hieman korkeammalle tuolille.

3.1.5 Sosioemotionaalinen kehitys

Sosioemotionaaliseen kehitykseen kuuluvat tunnetaitojen sekä sosiaalisten taitojen kehitys (Sääkslahti 2018, 111). Tunnetaidot voidaan karkeasti määritellä kyvyksi tunnistaa ja nimetä omia ja toisten tunteita sekä kyvyksi ilmaista ja säädellä omia tunteita (Koivula & Laakso 2017, 116) Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan vuorovaikutukseen liittyviä taitoja ja valmiutta liittyä ryhmiin (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 116).

Sosioemotionaalinen kehitys johtaa tietoisuuteen itsestä ja toisista, vastuulliseen päätöksentekoon sekä ihmissuhteiden hallintaan. Sosioemotionaalinen pätevyys syntyy siitä, miten lapsi ottaa kontaktia toiseen, miten hän tekee yhteistyötä muiden kanssa, sekä miten hän auttaa ja tuntee empatiaa muita kohtaan. Emotionaalinen pätevyys taas syntyy niistä kokemuksista, joita lapselle kertyy toisen auttamisesta ja toisen tunteisiin samaistumisesta sekä häviön synnyttämien tunteiden sietämisestä. (Sääkslahti 2018, 111)

Sosioemotionaalisia taitoja voi helposti harjoitella erilaisten liikunnallisten pelien ja leikkien avulla. Runsas fyysisen aktiivisuuden määrä vaikuttaa positiivisesti sosioemotionaalisiin taitoihin. Fyysisissä leikeissä ja peleissä lapsi harjoittelee esimer-

kiksi tunteiden tunnistamista ja niiden ilmaisemista, sekä olemista vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Ryhmätyötaidot sekä sosiaaliset taidot kehittyvät, kun lapsi leikkii toisten lasten kanssa. Fyysisesti aktiiviset leikit ovat tässä hyviä, sillä ne kiihdyttävät lapsen mielikuvitusta ja luovuutta. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 133)

3.2 Vanhemmat lapsen liikkumisen tukena

Koti on varhaislapsuuden tärkein paikka. Lapsi on vuorovaikutuksessa ja välittömässä yhteydessä kodin fyysiseen ympäristöön yhdessä vanhempien ja muiden perheenjäsenten kanssa (Soini & Sääkslahti 2017, 138). Vanhempien rooli fyysisen aktiivisuuden näkökulmasta on merkittävä ja monimuotoinen. Vanhemmat toimivat lapselle roolimallina, jota lapsi seuraa tarkkaavaisesti ja imee vaikutteita omaan toimintaansa ja tapaansa olla. Vanhemmat voivat omalla suhtautumisellaan vaikuttaa lapsen muodostamiin käsityksiin liikkumisesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 22)

On tärkeää tiedostaa, että vanhemmat välittävät sekä tietoisesti että tiedostamattaan omia liikuntaan liittyviä asenteitaan, arvojaan ja odotuksiaan lapseen. Sillä tavoin he luovat pohjan lapsen tulevalle fyysisesti aktiiviselle tai ei-aktiiviselle elämäntavalle. (Jaakkola ym. 2013, 18)

Vanhemmat voivat vaikuttaa ja tukea lasta liikkumisen positiivisen käsityksen muodostamisessa monin tavoin. Tärkeintä on liikkua yhdessä lapsen kanssa ja osoittaa lapselle, että liikkuminen on mukavaa yhdessä tekemistä. Vanhemman tehtävä on kannustaa ja seurata lapsen liikkumista, rohkaista kokeilemaan omia rajojaan ja näin antaa mahdollisuus onnistumisen iloon ja oppimiseen. Lisäksi vanhemmat voivat tukea lapsen fyysistä aktiivisuutta esimerkiksi viemällä lasta liikkumaan innostaviin paikkoihin. Tärkeää on myös mahdollistaa lapsen liikkuminen siihen soveltuvilla vaatteilla ja erilaisilla välineillä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 22)

4 LIIKUNTAKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

Tässä luvussa avaan lyhyesti, mitä varhaiskasvatuksella tarkoitetaan. Lisäksi avaan liikuntakasvatuksen käsitteen. Keskityn päiväkodin liikuntakasvatuksen tavoitteisiin, toteuttamiseen ja sen onnistumiseen liittyviin tekijöihin. Luvun lopussa käsittelen sitä, millaisella liikuntakasvatuksella tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (L 19.1.1973/36, 1 luku, 1§) Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muussa muodossa, kuten avoimena kerho- tai leikkitoimintana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14; 17)

Suomessa lapsi viettää merkittävän osan varhaisesta lapsuudestaan päiväkodissa. Tämän vuoksi päiväkotia voidaan nähdä merkittävänä liikkumisen mahdollistajana ja edistäjänä. Varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen tuleekin liittyä luontevasti lapsen päivään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 46)

4.1 Päiväkodin liikuntakasvatus

Liikuntakasvatus on toimintaa, jossa liikuntaan liittyviin ilmiöihin liittyy kasvatuksellinen näkökulma (Sääkslahti 2018, 153). Liikuntakasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä liikunnan avulla. Lisäksi pyrkimyksenä on luoda lapselle edellytykset omaksua liikunnallisesti aktiivinen elämäntapa. Ajatuksena on, että lasta kasvatetaan liikuntaan liikunnan avulla (Jaakkola ym. 2013, 20; Laakso 2007, 19), eli lapsi omaksuu fyysisesti aktiiviset toimintatavat hiljalleen osaksi omaa elämäntapaansa. Liikuntakasvatukseen liittyy liikkuvan elämäntavan omaksumisen lisäksi terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimisen taidot, tiedot ja asenteet. (Jaakkola ym. 2013, 20) Lapsuudessa omaksuttu fyysisesti aktiivinen elämäntapa luo

pohjan aikuisuuden aktiiviselle elämäntavalle. Tästä syystä liikuntakasvatukseen varhaiskasvatuksessa tulee panostaa.

Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat velvoittavat liikuntakasvatuksen toteuttamiseen. Varhaiskasvatuslaissa (19.1.1973/36, 1 luku, 2a§) varhaiskasvatuksen tavoitteeksi määritellään kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, sekä lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvan monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttaminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa puolestaan sanotaan, että liikuntakasvatukseen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 46).

Liikuntakasvatusta käsitellään varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yhtenä oppimisalueena. Eri oppimisen alueet kuvaavat pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä, jonka mukaan toimintaa suunnitellaan. Oppimisen alueita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39) Lapsia tulee perusteiden mukaan kannustaa ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina ja lasten tulee saada kokeilla eri vuodenajoille tyypillisiä tapoja ulkoilla. Mahdollisuudesta riittävään omaehtoiseen liikuntaan niin sisällä, kuin ulkona tulee huolehtia. Välineet tulee perusteiden mukaan olla liikkumaan innostavia, ja ne tulee olla käytettävissä myös omaehtoisen leikin aikana. Toiminnan sisällöt, oppimisympäristöt ja päivän rakenne tulee perusteiden mukaan suunnitella niin, että lapset voivat nauttia liikkumisesta monipuolisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 46) Liikuntakasvatukseen tulee sisältää sekä omaehtoista liikkumista, että ohjattua liikuntaa. Säännöllinen ja ohjattu liikunta on merkityksellistä kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoristen taitojen oppimiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 46) Liikunta tulee suunnitella ja ohjata lapsilähtöisesti niin, että jokaisella lapsella on mahdollisuus nauttia liikkumisesta, onnistua ja oppia uutta yhdessä toisten lasten kanssa. (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 10)

Päiväkodin liikuntakasvatuksella on useita eri tehtäviä. Liikuntakasvatuksella vastataan lapsen luonnolliseen liikkumistarpeeseen, annetaan lapselle mahdollisuus tu-

tustua omaan kehoon ja omaan minään, mahdollistetaan heikompien ja vahvempien lasten yhteiset leikit, kehitetään lapsen motorisia taitoja, autetaan lasta säilyttämään liikunnan ilo ja uteliaisuus, kasvatetaan lapsen itsetuntoa ja luottamusta itseensä sekä annetaan lapselle tilaisuus tutustua ympäröivään maailmaan kokonaisvaltaisesti oman kehon ja eri aistien avulla. (Zimmer 2002, 121-122)

4.2 Liikuntakasvatuksen toteuttaminen

Kuten varhaiskasvatusta määriteltäessä mainitsin, varhaiskasvatuksessa painottuu erityisesti pedagogiikka. Pedagogiikka näkyy varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 20) mukaan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Kasvattajilta vaaditaan pedagogista asiantuntemusta eli ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia edistetään parhaalla tavalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20) Liikuntakasvatuksen toteuttamisen osalta tämä tarkoittaa sitä, että kasvattaja ymmärtää, miten liikkuminen vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen, ja millaisella liikuntakasvatuksella lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan parhaiten.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemat varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset antavat ohjeita liikuntakasvatuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa. Päivittäisen ulkoilun tulisi olla toiminnallista, ja erityisesti vähän liikkuvia lapsia tulisi innostaa fyysisesti aktiivisiin leikkeihin. Aikuisten tehtävä on rohkaista kokeilemaan ja opettaa uusia kehitystasoa tukevia pelejä ja leikkejä. Ohjatun liikunnan merkitys nähdään suurena ja lapsille tulisikin järjestää ympäri vuoden monipuolisia ohjattuja liikuntatuokioita. Toiminta tulisi organisoida niin, että lapsella on mahdollisuus liikkua mahdollisimman paljon ja oman vuoron odottelua olisi vähän. Kasvattajia rohkaistaan suosituksissa olemaan leikeissä mukana ja houkuttelemaan myös työkaverit mukaan. (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 15; 22; 28)

Suosituksien antavat ohjeistusta myös vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Lapsen fyysisen aktiivisuuden määrästä, lapsen motorisista taidoista ja liikunnasta tulisi keskustella lapsen vanhempien kanssa. (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä

2016, 17) Liikkumiseen liittyviä asioita on hyvä käsitellä esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä. Jokaiselle lapselle tulee tehdä varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä vanhempien kanssa, johon kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet varhaiskasvatuksen toteuttamiselle niin, että lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppimista tuetaan mahdollisimman hyvin (L 19.1.1973/36, 1 luku, 7a§). Tähän sisältyy tavoitteet myös liikuntakasvatuksen osalta. Tietoja lapsen liikkumistaidoista tulee hyödyntää liikuntakasvatuksen toteuttamista suunniteltaessa. Suositukset rohkaisevat lisäksi päiväkoteja järjestämään liikunnallisia vanhempainiltoja ja teemapäiviä, sillä vanhempien kanssa touhuamalla lapsi oppii, että liikkuminen on tärkeä arjen rutiini. (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 16-17; 33)

Liikuntakasvatuksen tulisi Zimmerin (2002) mukaan noudattaa tiettyjä pedagogisia suuntaviivoja, joita ovat *lapsilähtöisyys*, *avoimuus*, *vapaaehtoisuus*, *elämyksellisyys*, *päätäntämahdollisuus* ja *omatoimisuus*. *Lapsilähtöisyys* tarkoittaa sitä, että liikuntakasvatuksen tulisi perustua lasten kiinnostuksenkohteisiin, tarpeisiin ja kykyihin. Liikuntakasvatuksen tulisi olla myös *avointa*. Avoimuus tarkoittaa sitä, että esimerkiksi suunniteltuja liikuntahetkiä voidaan muuttaa tilanteen mukaan. Vaikka kasvattaja olisi suunnitellut liikuntahetken etukäteen, pitäisi lapsille antaa mahdollisuus toteuttaa spontaaneja ideoita ja ottaa ne osaksi liikuntahetkeä. Liikuntakasvatuksessa tulisi toteutua myös *vapaaehtoisuuden* periaate. Kasvattajan tulisi luottaa välineiden ja liikuntaleikkien houkuttelevuuteen ja antaa lapsen päättää, millä tavalla haluaa osallistua mukaan. Kasvattajan tehtävä on houkuttaa toimintaan, mutta ylipuhumista ja etenkin pakottamista pitää välttää. Liikuntakasvatuksen tulisi ottaa huomioon *elämyksellisyys*, joka tarkoittaa sitä, että lapsen mielikuvituksen kehitykselle annetaan tilaa. Leikkiä voidaan elävöittää erilaisilla liikuntatarinoilla, joista lapset voivat muuntaa leikin roolileikeiksi. Lapset voivat itse yhdistellä eri välineitä ja rakentaa omaa maailmaansa. Lisäksi lapsilla tulisi olla *päätäntävapaus*, eli vapaus valita eri vaihtoehtojen väliltä. Lapsella tulisi olla mahdollisuus omiin päätöksiin toiminnan puolesta tai sitä vastaan, tai mahdollisuus valita eri liikuntaleikkien ja välineiden joukosta mieluisimmat. Samalla toteutuu *omatoimisuuden* periaate, joka on lapsen minän kehityksen edellytys. Lapsi oppii itse tekemään päätöksiä ja ottamaan vastuun tekemisistään. Tärkeää on, että aikuinen ei tee kaikkia päätöksiä lapsen puolesta. Muuten lapsi oppii luottamaan siihen, että muut ratkaisevat heidän ongelmansa ja ovat aina paikalla, kun ongelmia syntyy. (Zimmer 2002, 122-123)

Lasten liikkumista voidaan tukea suunnittelemalla oppimisympäristöt niin, että ne ovat lapselle mielekkäitä ja haasteita tarjoavia (Sääkslahti 2007, 40). Lisäksi lapset kannattaa ottaa mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun, sillä se motivoi lapsia myös liikkumaan, ja samalla toteutuu lapsen osallisuus toiminnan suunnitteluun, mitä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 30) peräänkuuluttaa. Kasvattajien on tärkeää kuunnella ja havainnoida herkästi lasten ilmaisemaa palautetta heille tarjotuista pedagogisista ympäristöistä (Raittila & Siippainen 2017, 287). Lapsi antaa palautetta ympäristöstään esimerkiksi kokeilemalla erilaisia tarjolla olevia liikuntavälineitä, tai seuraamalla sivusta. Oppimisympäristöt tulee suunnitella niin, että lapset voivat liikkua monipuolisesti. Lisäksi liikuntavälineiden tulee olla käytettävissä myös lasten omaehtoisessa leikissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 46) Jos liikuntavälineet jäävät käyttämättä, on silloin aika miettiä oppimisympäristöjä uudelleen.

Päiväkodin kasvattajien rooli on ohjatun ja vapaan toiminnan järjestämisessä tärkeää. Kasvattaja voi omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, millainen mahdollisuus lapsella on päivän aikana liikkua, ja onko lapsella mahdollisuus saavuttaa suositusten mukainen päivittäinen fyysisen aktiivisuuden minimimäärä. Kasvattajan tehtäviin kuuluu lasten omaehtoisen liikkumisen tukeminen sekä ohjattujen liikuntatuokioiden suunnittelu, toteutus ja arviointi. (Sääkslahti 2018, 171) Kasvattajan lapsia liikkumaan rohkaisevalla ja kannustavalla työotteella on merkitystä, sillä fyysisen aktiivisuuden intensiteetti on korkeampaa silloin, kun aikuinen on kannustamassa ja rohkaisemassa lasta liikkumiseen (Sääkslahti ym. 2013, 28). Tähän sisältyy myös se, että kasvattajat ovat itse mukana liikkumassa lasten kanssa. Kasvattajan oma toiminta siis vaikuttaa siihen, kuinka fyysisesti aktiivisia lapset päivän aikana ovat.

4.2.1 Alle 3-vuotiaiden liikuntakasvatus

Alle 3 -vuotiaiden varhaiskasvatuksessa painottuu perushoito, mutta lapsen motorista, kognitiivista, psyykkistä ja sosioemotionaalista kehitystä voidaan tukea oikeanlaisella liikuntakasvatuksella. Tärkeää lapselle on riittävä ravinnon ja levon määrä. Lapselle tulee tarjota tilaisuuksia liikkua mahdollisimman paljon päivän aikana. (Sääkslahti 2018, 155)

Motorisen kehityksen tukeminen. Alle yksivuotiaasta lasta tulee kannustaa esineiden kurkotteluun, ryömimiseen, kierähtämiseen, istumiseen ja seisomaan opetteeluun. Lisäksi itsenäisen ruokailun opetteleminen ja erilaisten materiaalien repiminen, rypistäminen ja heittäminen tulee mahdollistaa, sillä nämä ovat tärkeitä hienomotoriikan kehittymiselle. Lähestyttäessä kolmea ikävuotta lapsen motoriikka on kehittynyt sille tasolle, että käveleminen, juokseminen, heittäminen, vetäminen ja työntäminen kuuluvat jokapäiväisiin tekemisiin, ja joita harjoitellaan innokkaasti. Lapsen oppimia taitoja tulee vahvistaa tarjoamalla mahdollisuuksia harjoitella niitä myös erilaisia haasteita tuovissa ympäristöissä, kuten ulkona, erilaisilla alustoilla tai rappusissa. Myös itsenäinen pukeminen vahvistaa motorisia taitoja, jonka harjoittelu kuuluu myös alle kolmevuotiaiden liikuntakasvatuksellisiin tavoitteisiin. (Sääkslahti 2018, 155; 157-158)

Kognitiivisen kehityksen tukeminen. Alle yksivuotiaalle lapselle on tärkeää saada miellyttäviä kokemuksia monipuolisesti eri aistien kautta. Lisäksi tapahtumien sanoittaminen on tärkeää silloin, kun lapsi ei vielä puhu. Vuorovaikutteiset leikit, kuten lyhytaikaista piilossa olemista sisältävät kukkuu -leikit ovat kognitiiviselle kehitykselle tärkeitä, sillä ne kehittävät muistia. Hieman vanhemmalla lapsella kognitiivista kehitystä tukevat esimerkiksi erilaiset tasapainoilu- ja keinumisleikit. Lisäksi esimerkiksi konttaaminen eri alustoilla kehittää kehon oikean ja vasemman puolen yhteistyötä. (Sääkslahti 2018, 156; 158-159)

Psyykkisen kehityksen tukeminen. Lapsen kokema turvallisuudentunne on alle yksivuotiaalle ensiarvoista. Turvallisuudentunne syntyy siitä, miten lapsen ravintoon, lepoon ja hygieniaan liittyviin tarpeisiin vastataan. Alle kolmevuotiaalle lapselle psyykkisen kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi hyväksytään emotionaalisesti, ja että lapsi saa paljon myönteisiä aistikokemuksia ympäristöstään. (Sääkslahti 2018, 156; 159)

Sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen. Alle kolmevuotiaiden sosioemotionaalisen kehitykseen kuuluu lapsen käsitys omasta itsestä. Tätä voidaan tukea muodostamalla turvalliset kiintymyssuhteet hoitaviin aikuisiin. Lisäksi myönteiset ja mielihyvää tuottavat tuntoaistimukset, sekä aikuisten myönteinen suhtautuminen uusiin motorisiin taitoihin muovaavat lapsen käsitystä itsestään liikkujana. (Sääkslahti 2018, 157; 159)

4.2.2 3-5 vuotiaiden liikuntakasvatus

3-5 vuotiaiden lasten tulee liikkua runsaasti päivän aikana. Liikkuminen on tärkeää sekä fyysisen aktiivisuuden, että terveyden kannalta. Lapsen ruokahalu ja unenlaatu ovat sitä parempia, mitä enemmän lapsi on liikkunut ja ulkoillut päivän aikana. (Sääkslahti 2018, 160)

Motorisen kehityksen tukeminen. Tärkeää on luoda paljon mahdollisuuksia monenlaiseen liikkumiseen erilaisissa ympäristöissä, sillä lapsi opettelee motorisia perustaitoja 3-5 -vuotiaana. Eri vuodenaajat tulee hyödyntää, sillä tuttu ympäristö muuttuu vuodenaajan vaihtuessa ja mahdollistaa aina uusia liikkumisen muotoja. Eri ympäristöt ja vuodenaajat antavat lapselle mahdollisuuden uusien taitojen oppimiseen. Erilaisiin välineisiin tutustuminen on tärkeää. Lapsen on tärkeä harjoitella suksien, pyörän ja luistimien avulla liikkumista. Välineet motivoivat lasta liikkumaan ja monipuolistaa liikkumista. (Sääkslahti 2018, 160-161)

Kognitiivisen kehityksen tukeminen. Lapsen tietoisuutta omasta kehostaan ja sen eri puolista voi harjoitella erilaisten matkimisleikkien kuten seuraa johtajaa -leikin avulla. Toisen kehon asentojen matkiminen, tai erilaisten kuvien asentojen jäljitely edistävät kognitiivista kehitystä. 3-5 vuotias lapsi pystyy muistamaan yksinkertaisia sääntöjä, ja liikuntakasvatuksen tavoitteena onkin opetella erilaisia yhteisleikkejä ja -pelejä, kuten piilo- ja kiinniottoleikkejä tai pallopelejä. Myös lapsen itsekeksimät temput ja mielikuvitusleikit ovat kognitiiviselle kehitykselle tärkeitä. Sanavarasto kasvaa päivittäin 3-5 vuotiaalla lapsella. Esimerkiksi tilaa kuvaavia sanoja kuten yläpuolella, välissä ja kaukana on helppo opetella liikkumisleikkien avulla. (Sääkslahti 2018, 161-162)

Psyykkisen kehityksen tukeminen. Myönteisen psyykkisen kehityksen kannalta tärkeää on liikkumiseen liittyvät onnistumisen kokemukset. Liikkumistehtävien tulee olla sen tasoisia, että lapsi saa niistä enemmän onnistumisen kuin epäonnistumisen kokemuksia. Onnistuessaan lapsen luottamus omiin taitoihin kasvaa, ja rohkeus itsenäiseen liikkumisen kokeiluun lisääntyy. Liikkumisen ilmapiiri tulee olla kannustava ja turvallinen. Lapsen on tärkeä saada kokeilla liikkumistaitojaan sallivassa ilmapiirissä, sen sijaan että on paljon kieltoja ja rajoituksia. Esimerkiksi puuhun kii-

peilyä voi harjoitella niin, että aikuinen on vieressä varmistamassa kiipeilyn turvallisuuden. Kun lapsi harjoittelee puuhun kiipeämistä luvan kanssa, lapsi pystyy keskittymään itse kiipeilyn harjoitteluun sen sijaan, että joutuisi vilkuilemaan ympärilleen varmistaakseen, ettei aikuinen huomaa, että jotakin kiellettyä tapahtuu. Näin lapselle jää omasta ponnistelustaan, kehollisesta pystyvyydestä ja omasta minästä myönteinen kuva. (Sääkslahti 2018, 163)

Sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen. Liikunnalliset leikit ja pelit ovat hyviä sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelun paikkoja, ja auttavat minäkuvan muodostamisessa. Niiden avulla voidaan harjoitella käsittelemään erilaisia tunteita, esimerkiksi häviämisen synnyttämää pettymyksen tunnetta. Erilaisten liikunnallisten leikkien ja pelien avulla lapselle opetetaan, että kaikenlaiset tunteet hyväksytään ja niitä saa ilmaista. Kasvattajan tehtävä on tukea tunteiden ilmaisua niin, että vuorovaikutus lapsiryhmässä säilyy myönteisenä. Sääntöleikkien lisääntyessä lapsi oppii tärkeitä yhteisössä toimimisen periaatteita. Kun erimielisyyksiä syntyy, voidaan pysähtyä miettimään, miten leikki saadaan jatkumaan niin, että saadaan asia ratkaistua reilusti. (Sääkslahti 2018, 163-164)

5 PEDAGOGINEN JOHTAJUUS JA LIIKUNTAKASVATUKSEN JOHTAMINEN

Tässä luvussa käsittelen pääpiirteittäin johtamistyön perustaa varhaiskasvatuksessa ja päiväkodinjohtajuuteen liittyviä tärkeimpiä käsitteitä, jotka ovat samalla tärkeitä myös päiväkodissa toteutettavan liikuntakasvatuksen johtamisessa. Tarkastelen johtajuutta erityisesti pedagogisen johtajuuden näkökulmasta, sillä kuntien varhaiskasvatusyksiköt odottavat johtajilta perinteisen hallinnollisen johtamisen tilalle visioivaa johtajuutta, jossa nähdään perustyön ja sen tekemisen mahdollisuudet, visioidaan tulevaisuutta ja tuetaan työntekijöitä kehittämään työtään. Visioiva johtajuus rakentuu perustehtävän kehittämistyöstä, muutosjohtamisesta ja ihmisten johtamisesta, jolloin tullaan lähelle pedagogista johtajuutta. (Hujala ym. 2017, 291)

Hujala ym. (2017, 288) kirjoittaa artikkelissaan siitä, että uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa johtajuus määritellään selkeästi ensimmäisiä kertoja päivähoitotyön historiassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet antavat Hujalan ja kumppaneiden mukaan johtajan työhön vahvan perustan, määrittelee johtajan työn sekä vastuuttaa koko henkilöstön vahvasti johtajuuteen. Henkilöstön vastuuttamista johtajuuteen kutsutaan myös jaetuksi johtajuudeksi (Heikka 2016, 44-46).

Halttunen kuvaa väitöskirjassaan päiväkodinjohtajuuden kehitystä niin, että aluksi oli lastentarhanopettaja, joka teki samalla päiväkodinjohtajan tehtäviä. Seuraavassa vaiheessa oli päiväkodinjohtaja, joka samanaikaisesti teki lastentarhanopettajan tehtäviä. Nyt ollaan vaiheessa, jossa päiväkodinjohtajat ovat siirtymässä ainoastaan johtajan rooliin, ja mahdollisesti johtavat useaa yksikköä. (Halttunen 2009, 47-48) Päiväkodinjohtaja voi olla hallinnollinen tai lapsiryhmävastuinen johtaja. Kuten edellä mainittiin, yhä useampi päiväkodinjohtaja on hallinnollinen johtaja. Varhaiskasvatuksessa ollaan siis menossa suuntaan, jossa siirrytään hiljalleen pois lapsiryhmävastuisesta johtajuudesta. (Päiväkodin johtajuus huojuu 2007, 7)

Hujalan ym. (2017) mukaan keskeisiä käsitteitä päiväkodin johtamisessa ovat johtaminen, johtamistyö, päivittäisjohtaminen ja hallinnointi. Johtaminen liittyy johtajan asemaan ja se sisältää johtamistyön, päivittäisjohtamisen ja hallinnointityön. Johtamistyössä perustana on johtajan tietoisuus organisaation kokonaisuudesta ja

omasta roolistaan siinä. Johtamistyössä tärkeää on jäsentää missio ja visio, eli mitä varhaiskasvatuksella halutaan saavuttaa, ja millainen varhaiskasvatuksen halutaan olevan tulevaisuudessa. Päivittäisjohtaminen ja hallinnointi tarkoittavat arjessa tapahtuvaa käytännön johtamista. Johtamistyö tähtää varhaiskasvatuksen kehittämiseen. (Hujala ym. 2017, 291)

5.1 Pedagogisen johtajuuden keskeiset käsitteet

Pedagogisen johtajuuden näkökulmasta johtajuuden keskeisiä käsitteitä ovat pedagoginen johtaminen, pedagogiikan johtaminen sekä osaamisen johtaminen (Fonsén & Parrila 2016, 23). Pedagoginen johtajuus korostaa varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä (Hujala ym. 2017, 292). Toimintakulttuurin johtaminen sisältyy pedagogiseen johtamiseen ja on johtajan tärkeä tehtävä, jonka vuoksi käsittelen toimintakulttuurin johtamista omana käsitteenään.

Pedagoginen johtaminen. Pedagogisella johtamisella tarkoitetaan pedagogisen perustehtävän johtamista, joka varhaiskasvatuksessa tarkoittaa sellaisia toimia, joilla edistetään lapsen hyvää kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Pedagoginen johtaminen sisältää henkilöstön oppimisen johtamisen, sekä toimintakulttuurin johtamisen. Samalla siihen sisältyy vastuu toteutettavan pedagogiikan laadusta ja sen kehittamisestä. (Fonsén & Parrila 2016, 24-25)

Pedagogiikan johtaminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan pedagogiikalla tarkoitetaan kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteena on lasten hyvinvointi ja oppiminen. Pedagogiikan johtaminen on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20; 28) Kun johdetaan päiväkodin pedagogiikkaa, johdetaan päiväkodissa toteutettavaa pedagogista prosessia, joka tähtää varhaiskasvatuksen perustehtävän toteuttamiseen. Tämä sisältää arvokeskustelua työntekijöiden kanssa, toiminnan arviointia ja arviointiin pohjautuvaa kehittämistä, sekä tavoitteiden asettamista kohti laadukkaampaa varhaiskasvatusta yhdessä työntekijöiden kanssa. (Fonsén & Parrila 2016, 24-25)

Osaamisen johtaminen. Osaamisen johtaminen on pedagogisen johtajan keskeinen tehtävä, sillä osaavat kasvattajat ovat keskeisin voimavara varhaiskasvatuksessa. Pedagogiikka on kasvattajien keskeinen asiantuntijuusalue, ja sen osaamisen tasoa ja laatua halutaan ylläpitää ja kehittää. Osaamisen johtamisella tavoitellaan sellaista osaamisen tasoa, jolla voidaan saavuttaa yhteiset tavoitteet ja päämäärät. Johtajan tehtävä on luoda oppimista edistävää ilmapiiriä työyhteisössä ja tukea tiimien ja yksilöiden oppimisprosesseja. (Fonsén & Parrila 2016, 38-41)

Toimintakulttuurin johtaminen. Johtamisella on suuri merkitys siihen, millainen toimintakulttuuri päiväkodissa on (Hujala ym. 2017, 288). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 28) mukaan toimintakulttuuri rakentuu arvoista ja periaatteista, työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta, oppimisympäristöistä ja työtavoista, yhteistyöstä ja sen eri muodoista, vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä, johtamisrakenteista- ja käytännöistä, henkilöstön osaamisesta ja ammatillisuudesta, sekä toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Päiväkodin toimintakulttuuri on varhaiskasvatuksen tavoitteita tukevaa silloin, kun se luo hyvät olosuhteet lapsen kehitykselle, oppimiselle, osallisuuden toteutumiseksi, turvallisuudelle, hyvinvoinnille ja kestäväälle elämäntavalle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 28) Johtamisella on perusteiden mukaan keskeinen vaikutus siihen, millainen toimintakulttuuri päiväkodissa on. Toimintakulttuurilla on merkittävä vaikutus myös varhaiskasvatuksen laatuun. Toimintakulttuurin kehittäminen ja arviointi kuuluu johtajan tehtäviin. Toimintakulttuurin kehittämisen ydin on se, että toimintakulttuurin vaikutukset ja myös ei toivotut toimintatavat tunnistetaan, ja niitä pyritään korjaamaan. Toimintakulttuurin kehittämisessä tärkeää on kasvattajien ymmärrys omasta toiminnasta ja toiminnan taustalla olevista arvoista. Johtajan tehtävä on luoda rakenteet ammatilliselle keskustelulle, ja rohkaista työntekijöitä kehittämään yhteistä toimintakulttuuria. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 28-29)

5.2 Pedagogisen johtajan roolit ja tehtävät

Päiväkodinjohtajalta vaaditaan vahvaa oman alan tuntemusta eli substanssiosaamista. Lisäksi vaaditaan myös oman osaamisen päivittämistä esimerkiksi erilaisten koulutusten, ohjausasiakirjojen, kirjallisuuden ja tutkimustiedon kautta. Näiden avulla johtaja rakentaa näkemyksen tavoiteltavasta pedagogiikasta. Kun on selkeä kuva siitä, millaista on hyvä varhaiskasvatus ja toimivat pedagogiset käytänteet, on myös helpompi johtaa pedagogiikkaa. (Parrila & Fonsén 2016, 26-34) Tärkeää on myös, että johtaja tietää, mitä hänen johtamansa päiväkodin lapsiryhmien arjessa tapahtuu ja miten pedagogiikkaa käytännössä toteutetaan. Tämä on toiminnan kehittämisen edellytys.

Johtajalla voidaan nähdä olevan erilaisia rooleja, joiden kautta pedagogista johtajuutta toteutetaan. Sanna Parrila on hahmottanut pedagogisen johtajan rooleiksi suunnannäyttäjän, valmentajan, tukijan ja arvioijan roolin. (Parrila ja Fonsén 2016, 35-38)

Suunnannäyttävä. Pedagogisen johtajan yhtenä tehtävänä on olla suunnannäyttäjänä työntekijöille. Suunnannäyttävä pitää yllä pedagogista keskustelua ja pitää huolen siitä, että varhaiskasvatustyön ydintehtävä on kasvattajilla mielessä työssään. Päätöksiä tehdään lapsen hyvinvoinnin, oppimisen ja kehityksen toteuttamiseksi. Suunnannäyttävä seisoo ammatillista varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen takana. (Fonsén & Parrila 2016, 35) Näitä ovat esimerkiksi varhaiskasvatuslaki, opetus- ja kulttuuriministeriön laatimat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, eli vasu, sekä paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Seinäjoella on ohjaavana asiakirjana Meirän Vasu, joka on luotu muiden kunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien tapaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Johtajan tehtävä suunnannäyttäjänä on auttaa henkilöstöä ymmärtämään ja sisäistämään vasun merkitys, sillä se määrittää toiminnan suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Johtajan tehtävä on huolehtia siitä, että kussakin tiimissä käydään keskustelua siitä, miten vasun sisältö näkyy heidän lapsiryhmässään, ja miten sen toteuttamisen periaatteet tarkoittavat juuri kyseisten lasten ja perheiden kohdalla. (Fonsén & Parrila 2016, 35)

Valmentaja. Johtaja toimii myös valmentajan roolissa. Tärkeää on synnyttää kasvattajissa tahto jatkuvaan oppimiseen ja työn kehittämiseen. Valmentajan yksi tärkeimmistä tehtävistä on saada aikaan pohdintaa työyhteisössä. Tärkeää on, että johtaja ei ole kaikkietävä. Taitava valmentaja esittää tiimeille oikeita kysymyksiä, synnyttää tiedostettuja ristiriitoja ja näin saa aikaan yhteistä keskustelua ja pohdintaa. Valmentajalta edellytetään uskoa henkilöstönsä osaamiseen ja kykyyn oppia uutta, mutta samalla on tärkeää tiedostaa, että samat keinot eivät toimi kaikille. Toiset kasvattajat saattavat pitää tiukasti kiinni ajatuksesta, että paras tapa toimia on se, miten aina ennenkin tässä ryhmässä on toimittu. Taitava valmentaja ei hyväksy tällaista vanhan totutun toistamista, vaan vaatii tiimeiltä keskustelua vanhoista toimintatavoista ja rohkaisee muutokseen. (Fonsén & Parrila 2016, 35-36) Tämä on tärkeää, sillä lapsiryhmän koostumus muuttuu vuosittain, ja vanhat toimintatavat eivät välttämättä ole pedagogisesti toimivia uuden lapsiryhmän kohdalla.

Tukija. Tukijan roolia tarvitaan esimerkiksi silloin, kun työyhteisössä on ristiriitoja. Tiimin jäsenten erilaisuus ja erilaiset käsitykset toiminnan toteutuksesta saattavat johtaa tiimin sisäisiin ristiriitoihin. Ristiriitojen syntymiseen saattaa vaikuttaa esimerkiksi tiimin jäsenten erilaiset koulutustaustat. Johtajan tehtävään kuuluu auttaa kukin tiimin jäsentä löytämään oma paikkansa tiimissä. Johtajalta vaaditaan hyviä vuorovaikutustaitoja ja kykyä kuunnella. Tukijan roolia tarvitaan myös, kun muodostetaan uusia tiimejä. Tärkeää on, että johtaja on mukana tiimin pelisääntöjen, toimintaperiaatteiden ja tavoitteiden laatimisessa. Ryhmävasu ja tiimisopimus ovat työkaluja, joilla pelisäännöt, tavoitteet ja toiminta saadaan konkretisoitua. Mitä selkeämmin tiimin jäsenet hahmottavat pelisäännöt ja tavoitteet, sitä epätodennäköisempää on myös ristiriitojen syntyminen. Tukijana on kuitenkin tärkeä sisäistää, että ristiriidaton tiimi ei ole tavoitteena, vaan tiimi, joka kykenee selviytymään ristiriidoista ja keskustelee niistä rehellisesti ja avoimesti. (Fonsén & Parrila 2016, 37) Tärkeää on, että johtaja luo mahdollisuuksia tällaisille keskusteluille esimerkiksi tiimipalaverissa, ja uskaltaa ristiriitoja huomatessaan nostaa asian tiimin sisällä keskustelun aiheeksi.

Arvioija. Pedagogisen johtajan tulee toimia myös arvioijan roolissa, jonka ydin on palaute henkilöstölle. Arvioijan rooliin kuuluu keskeisesti arviointi siitä, toteutuuko

esimerkiksi valtakunnallisen vasun periaatteet päiväkodin arjessa. Arvioinnilla varmistetaan laatu kussakin lapsiryhmässä. Arviointia tarvitaan, jotta pystytään oppimaan ja kehittymään. Johtajan tehtäviin kuuluu luoda päiväkotiin arviointikäytännöt yhdessä henkilöstön kanssa. (Fonsén & Parrila 2016, 38) Arvioinnin kohteena tulee olla esimerkiksi toiminnan suunnittelu ja toteutus, toimintaympäristöt, kasvattajien oma toiminta, tiimin toiminta ja perheen kanssa tehtävä yhteistyö (Koivunen & Lehminen 2015, 101).

5.3 Liikuntakasvatuksen johtaminen

Liikuntakasvatus on yksi varhaiskasvatuksessa huomioitava kokonaisuus, josta on olemassa hyvin kirjallisuutta. Koko varhaiskasvatuksen sisältöä ajatellen liikuntakasvatus on osa laajempaa kokonaisuutta, jonka vuoksi liikuntakasvatusta ei johtajuuden näkökulmasta kirjallisuudessa käsitellä erikseen.

Liikuntakasvatuksen johtamista voidaan hahmottaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta, sillä kyseinen asiakirja on valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatus toteutetaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi liikuntakasvatuksen johtamista ohjaavana asiakirjana voidaan nähdä varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset, sillä ne antavat ohjeita liikuntakasvatuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta osana varhaiskasvatusta (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 6).

Aikaisemmassa luvussa johtajan rooleja määriteltäessä kirjoitin siitä, että Parrilan (2016) mukaan johtajan yhtenä tehtävänä on olla suunnannäyttäjä, jonka tehtävä on seistä varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen takana. Liikuntakasvatuksen näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että johtaja vastaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten toteutumisesta liikuntakasvatuksessa. Näin ollen johtajan tulee pyrkiä johtamistoimissaan siihen, että liikuntakasvatus on kyseisten asiakirjojen mukaista. Tämän opinnäytetyön luvussa neljä on käsitelty varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaista liikuntakasvatusta.

Päiväkodinjohtaja vastaa siitä, että hänen johtamassaan yksikössä käsitellään liikuntakasvatusta yhdessä henkilökunnan kanssa. Kasvatushenkilöstön tulee tiedostaa valtakunnallisen, paikallisen sekä lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman velvoittavuus (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 34). Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa varhaiskasvatushenkilöstöä tekemään vuosisuunnitelman ja tuokiosuunnitelman ohjatun liikunnan suunnittelussa. Vuosisuunnitelmat tulisi tehdä toimintakauden alussa, ja niistä pitäisi käydä ilmi sovitut pelisäännöt ja ennakkosuunnitelmat siitä, miten lapsen omaehtoista liikkumista ja liikunnan määrää voitaisiin lisätä. Henkilöstön tulisi vuosisuunnitelmaa tehdessä käsitellä oman alueensa yhteistyömahdollisuuksia esimerkiksi eri liikuntatoimijoiden kanssa. Lisäksi tulisi pohtia vuodenaikojen ja monipuolisten toimintaympäristöjen hyödyntämistä liikkumisessa, pohtia erilaisten välineiden monipuolista käyttöä, sekä toiminnallisuuden merkitystä ja sen toteuttamista päiväkodin arjessa. Lisäksi on tärkeää sisällyttää suunnitelmaan lapsen havaintomotoristen ja motoristen taitojen havainnointi ja arviointi, sekä suunnitelma siitä, miten näiden perustaitojen oppiminen lapsiryhmien toiminnassa mahdollistetaan. (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 30-31)

Päiväkodinjohtajan tehtävä liikuntakasvatuksen johtajana on omalta osaltaan mahdollistaa lasten monipuolinen liikkuminen. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaan johtajan tehtävä on huolehtia, että yksikössä on kunnollinen liikuntaan tarkoitettu sisätila. Lisäksi johtajan tulee huolehtia päiväkodin piha-alueen virikkeistä. Siellä tulisi olla liikkumaan innostavia kiipeilytelineitä ja välineitä. Lisäksi yksikössä tulee olla liikuntaan tarvittava perusvälineistö, ja määrärahoja tulisi varata välineistön uusimiseen vuosittain. Henkilöstöä tulisi asiakirjan mukaan myös kannustaa liikuntaa käsitteleviin koulutuksiin, ja niihin osallistuminen tulisi mahdollistaa. Lisäksi päiväkodinjohtaja voi vaikuttaa liikkumisen mahdollisuuksiin olemalla aktiivinen verkostoitumalla ja tekemällä yhteistyötä kunnan liikuntatoimien, järjestöjen ja seurakunnan kanssa. (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 34)

Johtajan on tärkeää huolehtia siitä, että liikuntakasvatuksen toteuttamista arvioidaan säännöllisesti, ja että arviointiin on oma aikansa ja paikkansa. Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 60) mukaan ”tukea varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista

sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä”. Myös varhaiskasvatuslaki velvoittaa arviointiin. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta (19.1.1973/36, 5 luku, 24§) Arvioinnilla varmistetaan, että toteutettava liikuntakasvatus olisi mahdollisimman laadukasta. Arvioinnin avulla voidaan myös tunnistaa toiminnan vahvuuksia ja löytää kehittämiskohtia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 60).

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset. Sain aineiston haastattelemalla kuutta päiväkodinjohtajaa pareittain. Tulokset muodostuvat yhteensä kolmesta eri haastattelusta. Teemat, joiden mukaan tulokset esitän, ovat samat, kuin teemahaastattelu-rungossa (Liite 1.) Teemat ovat liikkumaan innostava päiväkotitoiminta Seinäjoella, päiväkodinjohtajan rooli liikkumisen edistämiseksi ja varhaiskasvatuksen tulevaisuus liik-kumisen näkökulmasta.

Käytän tutkimustulosten esittelyssä havainnollistavana menetelmänä haastatte-luista nousseita esimerkklauseita. Haastattelut nimesin termein H1, H2 ja H3. Esi-teltävien tulosten esimerkklauseissa H1 tarkoittaa sitä, että asia on tullut esille en-simmäisessä haastattelussa, H2 toisessa, ja H3 kolmannessa haastattelussa.

Ennen varsinaisen haastattelun aloittamista kysyin haastateltavilta taustatietoja, joi-den ajattelin etukäteen olevan merkityksellisiä keskustelun kulun ja aineiston ana-lysoinnin kannalta. Halusin tietää, ovatko haastateltavat hallinnollisia johtajia vai osittain ryhmässä toimivia johtajia. Halusin saada tietoon myös, kuinka monta yksikköä heillä on johdettavanaan, ja kuinka pitkään he ovat toimineet johtajina. Li-säksi halusin tietää, onko päiväkodeilla jotakin painotusalueita kuten esimerkiksi taide, liikunta ja niin edelleen. Haastateltavista puolet olivat hallinnollisia johtajia ja puolet osittain ryhmässä toimivia johtajia. Aika, jonka osittain ryhmässä toimivat joh-tajat työskentelevät lapsiryhmässä, vaihteli paljon. Haastateltavilla oli johdettava-naan yksi tai kaksi päiväkotia. Kokemusta päiväkodinjohtajana toimimisessa haas-tateltavilla oli kahdesta vuodesta kahteenkymmeneen vuoteen. Varsinaisia paino-tusalueita päiväkodeilla ei ollut, vaan painotettiin sitä, että tehdään kaikkea sopivasti ja arvostetaan toiminnallisuutta.

6.1 Liikkumaan innostava päiväkotitoiminta Seinäjoella

Ensimmäisen teeman tarkoituksena oli selvittää, millaisista aineksista koostuu liik-kumaan innostava päiväkotitoiminta Seinäjoella. Avasin haastattelut kysymällä, että mitä liikkuminen edellyttää päiväkodilta. Haastatteluista nousi vahvasti esiin, että tärkein edellytys liikkumiselle on kasvattajien antama esimerkki ja avoin asenne liikkumista

kohtaan. Haastatteluissa mainittiin myös fyysisten puitteiden, kuten tilojen ja välineiden merkitys, mutta osa haastateltavista kokivat, että ne eivät kuitenkaan ole liikkumisen edellytys. Toiset näkivät fyysisten puitteiden merkityksen suurempana kuin toiset.

No, sehän ei edellytä muuta, kun henkilökunnan asennetta. Se on se ensimmäinen. Että on liikkumaan avoin asenne. Et jos sitä ei oo, niin sit siinä ei auta tilat eikä välineet. Et ne on sitä ylimäärästä hyvää niinsanotusti. Mut kaikki lähtee siitä kasvattajien asenteesta. (H2)

Kyllä siinä hyvin tärkeänä on aikuisten esimerkki. Se ei välttämättä tarvi hienoja tiloja ja välineitä, koska liikkua voi koska hyvänsä. Ja päivän mittaan pitäiski liikkua. Että kasvatushenkilöstö ja kaikkien oma esimerkki siitä, miten siihen (liikkumiseen) suhtautuu. Siihen on nyt paljon kyllä kiinnitetty huomiota. Et toki välineet on mukavana lisänä. (H3)

Kyllä se vaan kummasti lähtee sieltä kasvattajien asenteesta. Koska tilat on ne mitä on, ja niistä voi aina rakentaa. Tiloja voi muokata, ja niistä voi aina rakentaa (liikkumaan innostavia), ja välineet auttaa sua siinä, et ne voi sua inspiroida tekemään jotakin, tai olla tekemättä jotaki. Ja se voi olla hyvin pientäki mikä inspiroi, et meilläki on toisessa talossa hyvin vanhat ja hyvin haasteelliset tilat liikkumiseen. Mutta kun käyttää mielikuvitusta, ja hankkii tietoa, niin... (H2)

Liikkuminen edellyttää päiväkodilta haastattelujen mukaan myös johtajaa, joka on kannustava. Johtajan roolia merkittävämmäksi koettiin kuitenkin kasvattajien rooli, sillä kasvattajat ovat niitä, jotka konkreettisesti lapsiryhmän kanssa päivittäin työskentelee ja touhuaa.

... ja sitten, kyllä mä väitän, että aika paljon on myös esimiehistä kiinni, et kuinka sit kannustetaan siihen tekemiseen... (H2)

...et sä voit joko innostaa tai sit latistaa. Mutta viimekädessä se on kuitenkin siitä kasvattajasta kiinni, että mitä se siellä sen ryhmänsä kans tekee. (H2)

Kaikista haastatteluista ilmeni, että kasvattajan rooli liikkumaan innostavassa päiväkodissa on ehdottoman merkittävässä asemassa. Kysyin haastateltavilta, että mitä kaikkea liikuntakasvatuksen toteuttaminen kasvattajalta edellyttää. Halusin selvittää, minkälaista osaamista kasvattajilta johtajan näkökulmasta vaaditaan. Haasta-

teltavat nostivat esiin liikuntakasvatuksen pedagogisen osaamisen merkityksen. Pitää tietää, miten lapsi kasvaa ja kehittyy. Kasvattajan on tärkeä ymmärtää myös se, että lapsen kasvu ja kehitys on aina yksilöllistä. Yhdessä haastatteluista nostettiin esiin myös lajiosaamisen merkitys. Kasvattajan täytyy omata hieman tietoa siitä lajista, mitä lapsille opettaa.

Kyllä siinä pitää tuntee se, että minkä ikäselältä lapselta voi odottaa min-kälaisia taitoja, siitähän se lähtee. (H1)

Ja joku menee sitä yksilöllistä polkua, että joku kolme vuotias voi mennä ihan kuusi vuotiaan tasolla, että ei voi tehdä niin, että ”tämän ikäinen ei saa kiivetä tuonne kiipeilytelineeseen”, koska lapsihan yrittää aina vaan piirun verran sitä omaa osaamistasoansa korkeammalle. Että sen oivaltaminen, että ei oo ikäjuttuja vaan se, että missä kohdassa mennään milläki asteella, että se on niin yksilöllistä. (H1)

Sitä lajiosaamista, että vähän tietää. Et jos sä opetat jotain, niin pitää vähän tietää siitä. (H3)

Kasvattajan roolista keskusteltaessa esiin nousi myös ominaisuuksia, joita kasvat-tajalta vaaditaan. Kasvattajalta vaadittavia ominaisuuksia ovat uteliaisuus, heittäy-tyminen, uskaltaminen, avoin asenne, ja halu ottaa asioista selvää, jos ei itse tiedä. Lisäksi korostettiin omaa aktiivisuutta ja läsnäoloa lasten kanssa. Esille nousi myös se, että kasvattajan ei tarvitse itse olla mahdollisimman liikunnallinen, mutta hänen pitää työnsä puolesta ymmärtää, miksi liikunta on tärkeää, ja miksi täytyy olla mu-kana tekemisessä.

... Sitä avointa asennetta, uteliaisuutta, halua ottaa asioista selvää, jos ei ite tiedä. Ei kasvattajan tarvi ite olla mahdollisimman liikunnallinen, tot-takai se varmaan edesauttaa sitä, et silloin tulee annettua sitä myös lap-sille, mutta se ei oo se elinehto. Mutta se, että hän ymmärtää työnsä puolesta, miks liikunta on tärkeä. (H2)

... se, että on esimerkkinä siinä kaikessa tekemisessä, et ei oo se, joka antaa pelkästään sieltä niitä ohjeita, vaan innostaa olemalla mukana tekemässä. (H2)

... jos voi sanoa, et vaaditaan henkilökunnalta myös sitä heittäytymistä, ja tutkimista lasten kanssa arjessa. Koska aikuiset ja työntekijät on kui-tenkin niitä esimerkin näyttäjiä, jotka innostaa lapsia tekemään ja ko-keilemaan vaikka jos vähä pelottaiskin joku uus asia. (H2)

...sitten sitä heittäytymistä, uskaltamista. Et mä uskallan kokeilla. Se että voi pyytää sitten kaveria, että tehdään yhdessä, jos on epävarma vaikka jostaki tanssista, tai luistelu, uinti. Että tehdään sitä yhteistyötä. Että sitä heittäytymistä, uskaltamista, ja vähän sitä omaa aktiivisuutta. Että netiski on paljon hyviä kaikkia esimerkiksi pinguhihtokoulua, et voi sieltä ottaa kaikkea ideaa. (H3)

Varhaiskasvatuksessa oleellista on kasvattajien ja lapsen vanhempien välinen kasvatuskumppanuus. Kysyin haastateltavilta, miten perheitä voidaan kasvatuskumppanuuden hengessä tukea liikkumaan yhdessä lapsen kanssa myös kotona vapaa-ajalla. Haastateltavat kokivat päivittäisten keskusteluiden olevan tärkeässä roolissa. Se, että lapsen liikkumisesta keskustellaan vanhempien kanssa, ja kannustetaan jatkamaan kotona niiden taitojen harjoittelua, mitä päiväkodissa on opittu tai mistä lapsi on innostunut, on tärkeää. Myös vasukeskusteluita pidettiin hyvänä paikkana puhua liikunnan merkityksestä, mutta siinä haasteena koetaan se, että vasukeskusteluita on niin harvoin.

No kyllä mä ainaki pidän sitä päivittäistä keskustelua tärkeänä. Et se on ollu kaikista tehokkainta, että sä sanot sille perheelle, kun tulee hakemaan, että me oltiin tänään luistelemassa ja sun poika tai tyttö niin hienosti alko pysymään luistimilla pystyssä. Et jos mahdollista, niin nyt kannattais käydä paljon luistelemassa. Et mä käytän paljon ite tätä. Et kertoo sitä positiivista palautetta siitä lapsesta. Ja sitten jos se on oppinu menemään vaikka kuperkeikkaa, niin että ne kannustaa ja antaa siellä kotona tehdä siellä pehmosen sängyn päällä. Et ei oo niin että ”ei ei ettei mee sängynpeitto ruttuun”. Että rohkasee siihen, että nyt on hyvä hetki. Puhutaan herkkyykskaudesta. Että nyt kannattaa, että nyt se sun lapsi on oppimassa tämmöstä juttua. Et mä nään sen tärkeenä. Ja toki sit vasukeskustelun, mutta sekin kun se on kerran kaks vuodessa, niin kyl nää päivittäiset kohtaamiset on tärkeempiä. (H3)

Toinen hyväksi havaittu keino perheiden liikkumisen tukemiseen on haastatteluiden perusteella toiminnalliset vanhempainillat ja erilaiset tapahtumat. Haastatteluista nousi esiin myös näkökulma, jonka mukaan varhaiskasvatuksessa ei voida mennä liiaksi perheiden arkeen. Päivittäiset keskustelut ja erilaisten asioiden puheeksiottaminen on se, mitä varhaiskasvatuksessa voidaan tehdä. Lisäksi päiväkodeissa voidaan innostaa perheitä liikkumaan pitämällä liikkuminen näkyvillä päiväkodin fyysi-

sessä ympäristössä esimerkiksi seinillä olevien kuvien, tai esillä olevien liikuntavälineiden avulla, tai esimerkiksi jakamalla lomien ajaksi tietoa kaupungissa järjestettävistä perheliikuntatapahtumista.

...näiden vasukeskustelujen myötä, että siinä kun perustelee, että mihiin kaikkeen se liikunta vaikuttaa, ja et minkä takia tässä iässä olis jo hyvä ollu kokeiltuna ja harjoteltuna näitä taitoja niin, muutamille on menny sillälaila perille (liikunnan merkitys). Et ne ei vaan aattele, että liikunta on yks harrastus muiden joukossa, vaan että minkä takia se olis tärkeä harrastus. (H2)

Justiin nää kaikki tämmöset tapahtumat, mitä järjestetään, et vaikka kevättapahtuma, niin se on liikuntapainotteinen, et yritetään sillä tavalla innostaa perheitä siihen yhteiseen tekemiseen, ja liikkumiseen. Mutta että, määräänsä enempää me ei tokikaa pystyttyä. (H2)

Joo et kyllä sitä liikkumista ja liikuntaa näkyy kaikkialla et se ei oo ainoastaan ne liikuntavälineet siellä jumppasalis enää, vaan niitä on kaikkialla... ja sit latioissa voi olla niitä palloja, mitä pitkin meet, tai askeleita. Ja valokuvia meillä on otettu kans näistä, kun ollaan oltu luistelemas tai hiihtämäs, niin semmosista tekemisistä, mitä ne vanhemmat ei tietenkään näe, niin niistä on kuvia seinillä. (H2)

Haastatteluista ilmeni, että Seinäjoella tehdään jonkin verran yhteistyötä paikallisten urheiluseurojen ja yrittäjien kanssa. Yhteistyötä on tehty viime aikoina monessa muodossa. Päiväkodeille on järjestetty tapahtumia, kuten ”päivisfutis”. Lisäksi Seinäjoki Areenalla on järjestetty jalkapallopelejä ja päiväkodeissa on järjestetty luistelukoulua. Lisäksi on ollut myös pesäpalloon ja sählyyn liittyviä tapahtumia. Yhteistyö koetaan positiivisena asiana, ja sitä toivotaan myös jatkossa. Näiden lisäksi yhteistyötä on tehty paikallisten yrittäjien kanssa.

6.2 Päiväkodinjohtajan rooli liikkumisen edistämässä

Jo ensimmäisestä teemasta keskusteltaessa nousi esiin se, että johtajuudella on merkitystä, kun puhutaan liikkumaan innostavasta päiväkodista. Toisessa teemassa syvennyttiin tarkemmin johtajan rooliin ja tarkoituksena olikin selvittää, millainen rooli päiväkodinjohtajalla on liikkumisen edistämässä. Halusin selvittää, mitä johtaja voi tehdä, että päiväkotisi olisi mahdollisimman liikkumaan innostava.

Avasin keskustelun toisesta teemasta kysymällä, millaista on laadukas liikuntakasvatus. Haastatteluissa koettiin, että liikuntakasvatus on laadukasta silloin, kun päiväkodissa on osaava henkilökunta. Lisäksi pitää olla välineistöä mahdollistamaan liikuminen. Laadukas liikuntakasvatus on haastatteluiden perusteella monipuolista, ja tärkeää on lasten osallisuuden toteutuminen liikuntakasvatusta toteutettaessa. Laatu koetaan tärkeänä, sillä laadukkaalla liikuntakasvatuksella on niin monipuolinen vaikutus lapsen hyvinvointiin. Tässäkin teemassa esiin nousi kasvattajien ammattitaidon merkitys liikuntakasvatuksen toteuttamisessa.

Kyl mä ainaki ajattelisin, että laadukasta on se, että on kouluttautunut henkilökunta. Sitten, että on ne puitteet ja mahdollisuudet, että on välineistöä. Että se mahdollistetaan se liikkuminen. (H3)

Monipuolista...ja usein. Et se on sellasta päivittäin toistuvaa. Ja että siinä on se kasvattaja mukana...ja lapset saa vaikuttaa siihen tekemiseen. Se (liikuntakasvatus) tuottaa iloa. Onnistumisen kokemuksia. Yhteiskuuluvuuden tunnetta...ja hikeä siinä ohella, joka lapsilla tulee helposti, kun oikein saa olla vauhdissa. Ja se on just tätä sosiaalisuutta, yhdes tekemisen iloa ja riemua. (H2)

Sillä on niin monipuolinen vaikutus sillon, kun se on laadukasta. Mutta että kyllä sekin täytyy kasvattajan miettiä aika tarkasti, että miten toimii missäkin tilanteessa ja miten edistää lapsen hyvinvointia. Et onko oikein pakottaa tekemään jotaki asiaa, et jos se ei loppupeleis tuota sille lapselle hyvää mieltä. Tai ei tietenkään kaikki tuo hyvää mieltä, mut se, että ei tuota esimerkiksi jotain pelkoa tai epäonnistumisen pelkoa tai muuta... et se on tietyllä tavalla neutraalia. Että se sopii monelle eriluontoselleki lapselle. (H2)

Keskustelua jatkettiin käsittelemällä sitä, mitä johtaja voi tehdä, että liikuntakasvatus olisi mahdollisimman laadukasta. Esiin nousi johtajan arvovalinnat. Johtaja toimii esimerkkinä kasvattajille ja se, että itse arvostaa liikkumista ja antaa sen näkyä johtamisessa, on tärkeää. Johtajan arvovalinnat näkyvät esimerkiksi määrärahoja kohdennettaessa tai erilaisiin täydennyskoulutuksiin osallistumista mahdollistettaessa. Haastatteluiden mukaan johtajan tärkeänä tehtävänä koettiin myös työntekijöiden innostaminen. Lisäksi tärkeää on myös tilan antaminen työntekijöiden ideoille ja ehdotuksille ja niihin reagoiminen kannustaen eikä lytäten. Johtaja nähtiin tässä kohdalla suunnannäyttäjänä toiminnalle.

Se on muuten tosi tärkeä (johtajan rooli). Se, että kohdentaa määrärahoja liikuntavälineisiin, se nyt tulee ekana mieleen. Et ei pihtaa niitä johonki sohviin. Sit et mahdollistaa koulutukset, että saa järjestettyä sellaset työajat et on mahdollista lähtee, ja kenties sijaiset. Että pystytään osallistua koulutuksiin. (H3)

...innostaa...innostaa ja kannustaa. Et puitteet on mitkä on. No välineisiin voi johtaja vaikuttaa sitten et ei ainakaan oo niistä kiinni. Ja mahdollisuudet myös, että pääsee lapsiryhmästä osallistumaan johonki tapahtumaan tai koulutuksiin, joista saa uutta ideaa. (H2)

No ite pitää olla innostunut, ja ehkä pienin askelin edellä... Että jos et sä itte oo esimiehenä innostunu, niin et sä sitä kyllä siirrä sinne henkilökuntaankaan. (H1)

... jos se johtaja antaa vihreää valoa niille ideoille, niin te toteutuu. Mutta jos sä oot niin, että "en tiedä", ja oot epäilevä. Et jos ei johtajakaan oo yhtään semmonen innostunut, heittäytyvä, niin ei sitä kyllä niinkun mitään tapahdu. (H3)

Et jos johtaja heti teillaa kaikki, et ei oo rahaa, et ei me nyt tuollasia, et onko niille oikeasti käyttöä niin.... Sillä johtajalla on iso merkitys. Et iso merkitys johtamisella, et johtaja on niinkun suunnannäyttävä. (H3)

Yhdessä haastattelussa keskusteluun nousi se, miten johtaja käytännössä voi työntekijöitä innostaa. Innostamista helpottaa haastattelun perusteella se, että on itse lapsiryhmässä näyttämässä esimerkkiä. Haastateltava koki tässä kohtaa asenteisiin vaikuttamisessa helpottavaksi tekijäksi sen, että hän toimii osittain lapsiryhmässä, ja on näin itse mukana käytännön arjessa.

Mä oon sitä (innostamista) miettiny mones asiassa, en pelkästään liikumisessa. Ja mä oon aina ajatellu, et se semmonen positiivinen asenne ja rohkaiseminen ja oma esimerkki sillon, kun siinä ryhmäs oot. Niin se on se juttu miten mä oon nähny sen. Ja tässä on itellä ollu vertailukohdetta, kun toisessa talossa ei ole ryhmässä niinkun toisessa, niin mä oon ite ainakin huomannu sen, että siinä toisessa talossa on paljon helpompi vaikuttaa siihen kaikkeen pedagogiikkaan, kun siinä toisessa talossa, jossa enemmän vaan puhuu niissä palavereissa asioista ja näin. (H2)

...sillon henkilökunta ei pääse ajattelemaan että "tuo ei taas tiedä minikälaista tää työ on, et se on etääntyny niin, et se ei tiedä mitä tää on." Kun tekee siellä sitä samaa, kun muutkin. Et pystyy tavallaan puhua sillon sen työn puolesta, et mitä täs voi tehdä ja mitä ei voi tehdä ja mitä ottaa huomioon ja mitä ei. Et on tavallaan niinku lähempänä työntekijöitä. (H2)

Ja se on ittelleikki äärimmäisen tärkeä juttu, että on siellä ryhmässäki. Et on oikeasti se tieto siitä, et jos työntekijä jostaki asiasta tulee puhumaan niin tietää aika hyvin, mitä se sillä asialla tarkoittaa. (H2)

Haastatteluita tehdessä olin kiinnostunut myös siitä, mitkä ovat ne käytännön paikat, jossa johtaja kiinnittää huomiota liikuntakasvatukseen toteuttamiseen. Halusin selvittää, miten johtaminen konkreettisesti arjessa tapahtuu. Haastatteluista nousi esille päiväkodin säännöllisesti järjestettävät suunnittelupäivät, joissa suunnitellaan ja arvioidaan toimintaa. Hallinnollisilla johtajilla korostui suunnittelupäivien merkitys, kun taas osittain ryhmässä toimivilla johtajilla korostui ryhmässä vietetyn ajan merkitys. Arviointi on tärkeä johtajan työkalu laadun takaamisessa ja kehittämistyössä. Haastatteluissa nousikin esiin arvioinnin merkitys. Liikuntakasvatukseen liittyvää arviointia tehdään suunnittelupäivissä, viikko- ja tiimipalavereissa ja lisäksi arkihavainnointina johtajan ollessa ryhmässä.

Et tota syksyllä suunnittelupäivissä käydään arki periaattees läpi, ja et onko jotakin, et ne arjen käytänteet käydään läpi ja luodaan runkoa. Ja sitte taas puoles välis on suunnittelupäivä, et mikä toimii ja mikä ei toimi ja sitä arviointia. (H1)

No varmaan se on et henkilökunta juttelee ihan näin päivittäin työn lomassa. Sitten meillä on talon palaverit kerran viikossa, missä käydään aina läpi näitä viikon asioita, mitä on tullu. Sitte meillä on aina muutaman kerran syksyssä ja muutaman kerran keväässä tämmöset työllat mihin pääsee koko henkilökunta, niin siellä on ollu sitten liikunta yks teema. Mut sit aina enempi se, et mikä tuntuis et olis tarvetta käsitellä. (H2)

...joka ryhmä on kirjannu sen liikunnan merkityksen sinne vasuun. Et se tulee ihan automaattisesti, sitähan arvioidaan, et meillä on joka toinen viikko ihan tiimipalaveri, missä arvioidaan, et mennään ryhmävasu läpi arvioiden. Katotaan, että ollaanko me toteutettu miten. (H3)

Joo et nyt on tullu enempi työkaluja tohon arviointiin ja kaavakkeita, mihin me laitetaan lapsista erilaisia havainnoita. Et se havainnointihan on tärkeää. Niin laitamme, että osaako kiivetä, osaako takaperin kulkea, juosta, kontata, tehdä kuperkeikkoja ja niin edelleen. Et sitä arvioidaan. Ja sit niissä liikuntavastaavien palavereissa voidaan koko päiväkodinki osalta (arvioida). Et justiin niitten pitäis niis omis tiimipalavereis arvioida, henkilökuntakokouksissa, vasuilloissa. Ja on tätä oppimisympäristöäkin arvioitu, että mitä se on meidän päiväkotileikkimisen suhteen tai liikkumisen suhteen, että onko se liikuntaan innostava. (H3)

Kysyin haastatteluissa myös haasteista, joihin johtajat ovat liikuntakasvatuksen osalta kohdanneet. Kaikissa haastatteluissa keskusteluun nousi turvallisuuden arvo ja siihen liittyvät haasteet. Yhdeksi haasteeksi haastatteluista nousi se, että turvallisuus nousee joillakin kasvattajilla niin ensisijaiseksi arvoksi, että kasvattajien toiminta on välillä liiaksi liikkumista estävää. Silloin johtajan tehtävä on arvokeskustelun käyminen kasvattajien kanssa. Tärkeää on ymmärtää kokeilemisen, onnistumisen ja epäonnistumisen merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle.

...arvokeskustelu siitä, no kaikilla on aina turvallisuus se suurin arvo monesti. Mutta mitä on turvallisuus? Että turvallisuus estää paljon liikkettä ja muuta että niin, arvokeskustelua...(H1)

Ja tavallaan toi liikunta/turvallisuus on haaste. Et joillakin voi asenteissa olla sellanen, et liikkuminen joo, mutta sit et se turvallisuus näkökanta nousee sieltä vähän liian korkeelle. Et siinä nyt voi käydä niin tai näin, ja toki se on siinä se toinen puoli. Että se tasapainottelu on ehkä se semmonen haaste. (H2)

... et liikunnan arvon joku tietää ja joku on sen puolesta, mutta sitten se, et missä suhteessa se on tähän turvallisuuteen...et semmosia aika raakoja rajoja työntekijät välillä tekee, et se on lapsen iästä se raja et mitä saa tehdä ja mitä ei. Et siitä on nyt aika hyvin päästy pois et on menty sinne taitoihin, et sinne saa mennä, jos pääsee kiipeemään ja antaa vaan mennä. (H2)

...oon huomannu meillä sen, että on vanhemmissa ja myös kasvatushenkilöissä oikein semmosia varovaisia tyyppejä. Että "ei, älä älä, nyt sä tiput sieltä". Että kun lapsellehan pitää antaa kokemusta, että se saa kiivetä, hyppiä, juosta ja telmiä ja kontata. Että ei voi niin, että "ei ei etsä voi tuota tehdä". Että pitää antaa mahdollisuutta tehdä, että siinä se kehittyy. Et se, minkä on huomannu tässä pitkän uran aikana, että jos niitä onnettomuuksia joskus tapahtuu, niin ne tapahtuu usein semmosille kömpelöille lapsille, joita on suojeltu ja varottu, oltu koko ajan perässä, ettei mitään sattusi. Et ne kompastuukin helposti tuolla pihalla johonkin puunjuuriin. (H3)

Niin ja joskus vaan sattuu vahinkoja. Voi sattua myös, vaikka ei tehtäisi oikein mitään... ja vielä enemmän sattuu sellasille, jotka ei oo saanut ite kokeilla, tehdä ja etsiä niitä omia rajojansa. (H1)

Kysyin haastateltavilta liikuntakasvatusosaamisen merkityksestä työntekijärekrytoinnin yhteydessä. Halusin selvittää, kiinnitetäänkö liikuntakasvatusosaamiseen huomiota, kun valitaan uusia työntekijöitä työyhteisöön. Haastatelluista johtajista

kaksi osallistuu itse työntekijöiden valintaan. Muuten prosessi menee niin, että johtajat esittävät toiveita, millaista työntekijää haetaan ja aluejohtajat tekevät varsinaiset valinnat. Liikuntakasvatusosaaminen nähdään kuitenkin merkittävänä osana varhaiskasvatusta ja siksi siihen täytyisi jo rekrytointivaiheessa kiinnittää huomiota.

No kyllä mä tuun kertoneeks, että meillä liikutaan aika paljon, että onko sulla luistimet kunnossa. Että kyllä mä vähän kurkistan sinne ihmisen omaan asenteeseen. (H1)

Mä en oo siihen kiinnittäny huomiota, että se kokonaisuus ratkasee. (H1)

Joo toi on ihan hyvä kysymys koska ennen ainakin painotettiin paljon esimerkiks sitä, että on soittotaitoinen... et sitä ei voi ihan joku tosta noin vaan, et mees pianon ääreen tai soitas kitaraa. Et liikuntaosaaminen on vähän sellanen, et oletetaan et sen kaikki osaa. Ja mikä onkin ehkä, ja ainakin se on helpommin opeteltavissa oleva asia, et se on enempi asennekysymys...(H2)

...jokaisella, joka varhaiskasvatukseen hakee, niin ajattelisin et on mahdollisuus liikkua, ja kun se on kuitenkin niin iso osa varhaiskasvatusta se liikkuminen niin siihen ei välttämättä hakeudukaan sellanen, joka ei pysty liikkumaan. Mutta se liikkuminenkin on monenlaista. Mutta mä ehkä näkisin, että se pitäis vielä enemmän ottaa huomioon. (H2)

6.3 Varhaiskasvatuksen tulevaisuus liikkumisen näkökulmasta

Kolmannessa teemassa halusin kiinnittää huomion varhaiskasvatuksen tulevaisuudennäkymiin. Tarkoitukseni oli selvittää, millaisena päiväkodinjohtajat näkevät varhaiskasvatuksen tulevaisuuden liikkumisen näkökulmasta. Liikkumisen edistämiseen on Seinäjoella kiinnitetty huomiota monin eri tavoin. Seinäjoen päiväkodit ovat mukana valtakunnallisessa Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmassa, ja liikkumisen edistäminen on kirjattu myös paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan Meirän Vasuun. Liikkuminen on myös noussut liikuntakasvatushankkeen myötä tämän hetken pääteemaksi joissakin Seinäjoen päiväkodeista.

Kysyin haastateltavilta, minkälaisena he näkevät varhaiskasvatuksen tulevaisuuden ja mihin suuntaan ollaan menossa. Kaikki haastateltavat kokivat, että suunta on oi-

kea ja tulevaisuus nähdään Seinäjoella valoisana liikkumisen suhteen. Lisäksi haastatteluista kävi ilmi, että myös päiväkodinjohtajien esimiehet ovat nostaneet liikkumisen yhdeksi tärkeäksi teemaksi Seinäjoella.

Mä näen jotenkin sen hyvin valoisana... kun sitä on joka paikas, niinkun se näkyy. Et sitä näkyy niinkun kaupunkikuvassa, et meillä on mahdollisuuksia, et on hyvät puistot ja on kaikki mahdollisuudet liikuntaan. On radat, hallit ja niin edelleen. Et kaikki on kunnossa. Ja sit mediassa puhutaan tietyllä tavalla siitä liikunnan tärkeydestä. (H3)

Hyvin valoisana nään. Ja urheiluseurat tekee nyt varhaiskasvatuksen kans yhteistyötä jo, et se voi jopa lisääntyä. Et tavallaan urheiluseuratkin meidän kautta haluaa vaikuttaa sinne perheisiin. Toki varmaan, että lapsia saatais sinne urheiluseuroihin, mutta eihän se ollenkaan huono asia oo. (H2)

...et kyllä tää liikunnan merkitys varmaan on hyvä. Että tää on tavallaan yks painopistealue Seinäjoella, koska kyllähän meidän alueella tässä on valtavasti niitä, jotka harrastaa iltasinkin ja näin. Mutta se, että se liikunta pidetään tärkeysjärjestyksessä huipulla. (H1)

Ja sitten se, että meidän esimiehet kannustaa siihen liikuntaan ja liikkumiseen ja haluaa, että jokainen päiväkotisatsaa siihen. Et sekin vaikuttaa tosi paljon. Ja se näkyy siinä meillä, et me pystytään meidän rahoja käyttämään siihen, et me saadaan niitä välineitä, saadaan osallistua tapahtumiin ja saadaan tilata linja-autokyytejä. (H2)

Kaikista haastatteluista nousi esiin myös urheiluseurojen ja yritysten rooli tulevaisuudessa. Yhteistyö koetaan hyvänä ja merkittävänä, ja sitä toivotaan myös jatkossa. Yhteistyötä pitäisi haastattelujen mukaan tiivistää entisestään.

Mutta se et kuinka paljon noi yritykset ja järjestöt ja urheiluseurat lähestyy meitä jatkossa, et jos just tulevaisuutta aattelee... se yhteistyö on kuitenkin hyvää, ja ollaan siitä kiitollisia ja otetaan mielellään vastaan... Et saa nähdä, tuleeko ne jatkos näyttämään isompaa roolia. (H1)

Ja sitten tietysti voi vähän tulevaisuudes vielä kehittää sitä, että vois urheiluseurojen kans olla enemmän. Että pesiksestä on ainaki käyty pitämäs koulua eskareille... ja sitten piti nää luistelijat hankkeen kautta luistelukoulua. Ja Futista on ollu (Päivisfutis)...Et tiivistää vaan vielä yhteistyötä. (H3)

Kysyin haastateltavilta myös näkemyksiä tulevaisuuden haasteista, joita liikkumisen suhteen voisi olla tulossa. Haastatteluista nousi esiin se, että kunhan päiväkodissa on ammattitaitoista henkilökuntaa, niin asiat ovat hyvällä mallilla. Se, mihin kaivataan muutosta, on palkkaus. Lisäksi haastatteluista nousi esiin se, että koulutuksen pitää olla laadukasta, jotta henkilökunta on osaavaa myös jatkossa.

No mä kaipaen muutosta palkkaukseen, jollon tietäis, että alalle lähtee opiskelemaan nuoria... (H1)

...ja sit ku saadaan uutta koulutettua henkilöstöä, niin mä luotan siihen, et se koulutus on ajan tasalla. Et se on ehkä se, et on ammattitaitonen henkilökunta jatkoski. Täähän on ollu niin hyvä asemassa tää Etelä-Pohjanmaa vielä. (H1)

Läpi haastatteluiden kasvattajien osaamisen merkitys nousi vahvasti esiin. Hankkeen projektipäällikön toiveesta selvitin, millaiset liikkumiseen liittyvät täydennyskoulutukset olisivat johtajien kokemuksen mukaan tervetulleita. Pedagoginen osaaminen on haastatteluun osallistuneiden johtajien mielestä hyvällä tasolla, mutta he ovat kokeneet arjen vahvistamiseen liittyvät uusia käytännön ideoita antavat koulutukset hyödyllisiksi.

No nythän tehtiin ton hankkeen myötä yhteistyötä PLUn kanssa, ja sieltä ostettiin koulutusta henkilöstölle...Et toisaalta niitä PLUn koulutuksia, et ne on ulkopuolisia ja omarahoitteisia, et niissä on ihan hyvää sellasta täsmäkoulutusta, josta henkilökunta tykkää. Arjen vahvistamista ja muuta, että niitä tietenki vois olla enemmän, mutta se on se painopiste koulutuksissa, et missä se sit millonki on...(H1)

Sellasia missä pääsee ite tekemään konkreettisesti...Kyllä henkilökunta kaipaa eniten niitä ideoita, mitä voi lasten kans tehdä. Et vaikka siellä päässä ideoita on, mut niitä ideoita on niin monelta osa-alueelta. Niin aina sitä kaipaa jotaki uutta. (H2)

Nää on ollu hyviä nää lajikohtaset...et sai varata luistelujuttua ja sitten on ollu painijuttuja... Niinku et tällästä lajiopetusta. Ja sitten oli hyvä nää liikuntalähetit kun kävivät, ja katsoivat, minkälaista toimintaa on, ja tekivät niitä havaintoja meidän toiminnasta ja kasvatushenkilöstöstä, ja välineistä. Et se oli sitä semmosta ruohonjuuritasoa, et se on nyt pantu kuntoon. Et käytetään tiloja monipuolisesti, ja on tuotu niitä pikkuvinkkejä sinne arkeen. Et nyt vois olla seuraava vaihe semmonen lajiopetus. (H3)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimustuloksista tekemäni johtopäätökset. Johtopäätökset muodostuvat suhteessa tutkimukselle asettamiini tutkimuskysymyksiin ja varhaiskasvatuksen tulevaisuuteen liikkumisen ja johtamisen näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisista asioista koostuu liikkumaan innostava päiväkoti Seinäjoella, ja millainen on päiväkodinjohtajan rooli ja käytettävissä olevat työkalut liikkumisen edistämiseksi Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Koska näkökulmana tutkimuksessa on johtaminen, on tärkeää käsitellä myös varhaiskasvatuksen tulevaisuutta, sillä tulevaisuuteen tähtäävä visioiva johtajuus on se, mitä tämän päivän johtajalta odotetaan (Hujala ym. 2017, 291).

Olen koonnut vastaukset tutkimuskysymyksiin alla olevaan kuvioon (Kuvio 1). Tutkimuksen johtopäätökset muodostuvat tämän kuvion avulla. Tutkimuskysymysten teemat liikkumaan innostava päiväkoti ja johtajan rooli liikkumisen edistämiseksi nivoutuvat käytännön arjessa yhteen, ja tämän vuoksi on luonnollista käsitellä niitä rinnakkain myös johtopäätöksiä kootessa.

Liikkumaan innostava päiväkoti Seinäjoella			
Päiväkoti		Päiväkodinjohtaja	
Liikkumista arvostava päiväkodinjohtaja	Kasvattajien ammattitaito ja asenne	Johtajan arvovalinnat	Kasvattajien osaamisen varmistaminen
Perheiden liikuntakasvatuksen tukeminen	Käytettävissä olevat ympäristöt, tilat ja välineet	Innostaminen ja kannustaminen	Arvokeskustelun käyminen
Liikkumisen salliva ja siihen kannustava ilmapiiri	Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	Arvioinnin toteuttaminen, kehittäminen	Työntekijärekrytointi

Kuvio 1. Liikkumaan innostava päiväkoti Seinäjoella

Liikkumaan innostavan päiväkodin useimmin esiin nousseeksi ja eniten keskustelua herättäneeksi tekijäksi päiväkodinjohtajia haastatellessa nousi kasvattajien ammattitaito ja positiivinen asenne liikkumista kohtaan. Kasvattajien ammattitaitoon liittyy keskeisesti pedagoginen osaaminen. Kasvattajilta vaaditaankin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 20) mukaan pedagogista asiantuntemusta eli ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia edistetään parhaalla tavalla. Kasvattajan on tärkeää tuntea, miten lapsi kasvaa ja kehittyy, ja millaisella toiminnalla kasvua ja kehitystä voidaan tukea. Ilman sitä kasvattaja ei voi toteuttaa laadukasta liikuntakasvatusta. Tämä liittyy vahvasti osaamisen johtamiseen, mikä kuuluu haastatteluiden tulosten mukaan johtajan tehtäviin liikkumista edistettäessä. Johtajan tehtävä on haastatteluiden mukaan esimerkiksi mahdollistaa kasvattajien osallistuminen täydennyskoulutuksiin. Työvuorolistat tulisi suunnitella niin, että koulutuksiin osallistuminen on mahdollista, ja tarvittaessa hankitaan sijaisia. Täydennyskoulutuksilla varmistetaan kasvattajien ajantasainen osaaminen. Haastateltavat näkivät hyödyllisinä koulutuksina arjen vahvistamiseen liittyvät koulutukset, jotka sisältävät esimerkiksi käytännön ideoita ja vinkkejä liikuntakasvatuksen toteuttamiseen. Lisäksi johtajien haastatteluissa toivottiin eri urheilulajien opetusta, sillä kasvattajan on hyvä tietää jotakin siitä lajista, jota lapsiryhmässä toteuttaa ja opettaa. Varhaiskasvatuksen tulevaisuutta ajatellen päiväkodinjohtajat pitivät haastatteluiden perusteella tärkeänä, että päiväkodin työtehtäviin valmistavat koulutukset ovat laadukkaita ja ajantasaisia. Lisäksi palkkaukseen kaivataan muutosta, jolloin alalle lähtisi opiskelemaan nuoria.

Päiväkodinjohtajat näkivät kasvattajien roolin ensisijaisen tärkeänä ja koko liikuntakasvatuksen toteuttamisen kivijalkana. Sääkslahden (2018, 171) mukaan kasvattaja voi omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, millainen mahdollisuus lapsella on päivän aikana liikkua, ja onko lapsella mahdollisuus saavuttaa suositusten mukainen päivittäinen fyysisen aktiivisuuden minimimäärä. Liikuntakasvatuksen toteuttamista ohjaavat opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemat varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä Seinäjoella varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta tehty paikallinen Meirän Vasu. Asiakirjat painottavat muun muassa toiminnallisuutta, omaehtoisen liikunnan mahdollistamista, vuodenaikojen hyödyntämistä sekä ohjatun liikunnan merkitystä.

Essi Honkanen ja Essi Saarimaa ovat tehneet opinnäytetyön kasvattajan roolista liikuntakasvatuksen edistämiseksi eräässä Eteläpohjanmaalaisessa päiväkodissa. Heidän tutkimuksessaan haasteltavana oli kasvatushenkilökunta, ja tutkimustuloksista nousi vahvasti esiin kasvattajien oman innostuneisuuden ja asenteen merkitys liikuntaa ja liikkumista kohtaan. Niillä on Honkasen ja Saarimaan tutkimuksen mukaan paljon vaikutusta siihen, millaista liikuntakasvatusta varhaiskasvatuksessa toteutetaan. (Honkanen & Saarimaa, 2017) Heidän tutkimuksensa perusteella kasvattajat tiedostavat itsekkin omien asenteidensa merkityksen suhteessa liikuntakasvatuksen toteuttamiseen. Myös päiväkodinjohtajat omassa tutkimuksessa korostivat kasvattajien asenteiden merkitystä. Tutkimustulosten mukaan työntekijöiden innostaminen ja kannustaminen on tärkeä työkalu johtamisessa. Johtaja toimii esimerkkinä ja suunnannäyttäjänä alaisilleen. Jos johtaja ei arvosta liikkumista eikä ole siitä innostunut, niin on vaikea siirtää innostusta myöskään muihin työntekijöihin. Liikkumaan innostava päiväkotivaatimus vaatii siis liikkumista arvostavan päiväkodinjohtajan. Kun johtajana pitää liikkumisen tärkeysjärjestyksessä korkealla, myös kasvattajan on helpompi toteuttaa laadukasta liikuntakasvatusta. Lisäksi tärkeää johtajana on haastatteluiden mukaan ottaa vastaan työntekijöiden liikkumiseen liittyvät ideat ja ehdotukset, ja reagoida niihin kannustaen, eikä lytäten. Samalla johtaja luo työyhteisöön liikkumiseen kannustavaa ja innostavaa ilmapiiriä.

Työntekijöiden innostaminen ja kannustaminen liikunnallisuuteen ja toiminnallisuuteen on tärkeää, sillä myös lasten fyysisen aktiivisuuden taso on korkeampaa silloin, kun aikuinen on kannustamassa ja rohkaisemassa lasta liikkumiseen (Sääkslahti ym. 2013, 28). Hyvä keino työntekijöiden innostamiseen on haastatteluiden perusteella olla itse mukana ja esimerkkinä toiminnassa. Tämä on johtamiselle myös haaste, sillä johtajan monimuotoisen työn vuoksi voi olla vaikeaa löytää aikaa ja resursseja olla mukana lapsiryhmissä, ellei ole ryhmävastuinen päiväkodinjohtaja. Ja silloinkin johtaja on sidottuna usein vain yhteen lapsiryhmään. Etuna lapsiryhmässä mukana olemisessa on myös se, että johtaja saa tietoa ryhmän toiminnasta ja pääsee kohtaamaan työntekijöitä. Keinoja ja mahdollisuuksia olla mukana lapsiryhmien toiminnassa tulisikin pohtia, sillä haastatteluiden pohjalta siitä on johtajalle hyötyä liikuntakasvatuksen kehittämisenkin näkökulmasta.

Johtajan työkaluihin kuuluu myös arvokeskustelun käyminen kasvattajien kanssa. Arvot ohjaavat tapaamme tehdä työtä. Arvokeskustelua on tarpeen käydä silloin, kun johtaja huomaa, että kasvattajan toiminta on ristiriidassa varhaiskasvatuksen tai liikuntakasvatuksen tavoitteiden kanssa. Liikuntakasvatuksen aihepiirissä arvokeskustelua käydään haastateltavien mukaan turvallisuuden arvosta suhteessa liikkumiseen. Liiallista turvallisuushakuisuutta tulisi välttää, sillä se estää lasten oppimista (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 9). Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että kasvattaja saattaa tiedostamattaankin rajoittaa lapsen liikkumista vaikkapa kieltämällä kiipeämisen suurelle kivelle, koska lapsi voi satuttaa itsensä. Haastatteluiden mukaan on tärkeää ymmärtää kokeilemisen, onnistumisen ja epäonnistumisen merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle.

Päiväkotien ympäristöt, käytettävissä olevat tilat ja välineet vaikuttavat siihen, kuinka liikkumaan innostava päiväkotitoiminta on. Johtaja joutuu tekemään arvovalintoja ja pohtimaan esimerkiksi sitä, että käytetäänkö määrärahoja vanhojen rikkoutuneiden liikuntavälineiden uusimiseen tai kokonaan uudenlaisten välineiden hankkimiseen, vai uusitaanko tänä vuonna esimerkiksi pöytätasoja. Myös korkeammalla johdolla on mahdollisuus vaikuttaa liikkumisen lisäämiseen varhaiskasvatuksessa. Haastatteluista nousi esiin se, että Seinäjoella arvostetaan liikkumista varhaiskasvatustalouden myötä, ja halutaan, että päiväkodeissa panostetaan liikkumiseen. Tämä näkyy päiväkodeissa niin, että päiväkodinjohtajat saavat esimerkiksi käyttää määrärahoja uusien liikuntavälineiden hankkimiseen ja linja-autokyytien hankkimiseen niin, että lapsiryhmät voivat osallistua eri liikuntatapahtumiin.

Tilojen ja välineiden merkitys on ilmeinen, mutta tuloksista nousi myös esiin vahvasti näkökulma, jonka mukaan liikkuminen sinällään ei edellytä tiloja ja välineitä, vaan liikkumiseen heittäytyvää kasvattajaa ja kasvattajan luovuutta ja mielikuvitusta toteuttaa liikuntaa yhdessä lasten kanssa. Lapsi näkeekin kaikenlaiset tilat ja ympäristöt niin sisällä kuin ulkonakin kiinnostavana, joissa on monia mahdollisuuksia liikkua ja touhuta. Aikuisilla on ratkaiseva rooli siinä, että saako lapsi mahdollisuuden käyttää tiloja vapaasti, oivaltaa, kokeilla ja keksiä erilaisia tapoja liikkua ympäristössään sekä ilmaista itseään. (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 9) Johtajalla on mahdollisuus vaikuttaa yksikkönsä liikuntamyönteisyyteen jo työntekijärekrytoinnin

yhteydessä. Osa haastatelluista johtajista näkee liikuntakasvatusosaamisen sellaisena, johon voisi kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota rekrytointivaiheessa. Osa haastateltavista kokivat niin, että työntekijän kokonaisosaaminen ratkaisee, ja liikkuminen on sellainen asia, mitä jokainen pystyy halutessaan tekemään. Rekrytointivaihe on kuitenkin hyvä paikka kurkistaa työntekijän asenteisiin.

Haastatteluiden perusteella liikkumaan innostavassa päiväkodissa tärkeää on perheiden liikuntakasvatuksen tukeminen osana varhaiskasvatusta. Lapsi on vuorovaiikutuksessa ja välittömässä yhteydessä kodin fyysiseen ympäristöön, ja vanhemmat toimivat lapselle tärkeänä roolimallina. Lisäksi vanhemmat vaikuttavat lapsen muodostamiin käsityksiin liikkumisesta. (Soini & Sääkslahti 2017, 138; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 22) Liikuntakasvatusta ohjaavat asiakirjat kehottavat varhaiskasvatushenkilöstöä keskustelemaan lapsen fyysisestä aktiivisuudesta, motorisista taidoista ja liikunnasta lapsen vanhempien kanssa (Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä 2016, 17). Haastatteluiden perusteella vasukeskustelut ovat hyviä paikkoja keskustella lapsen liikkumisesta ja liikkumisen merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle, mutta sitä tärkeämpänä nähdään päivittäiset kohtaamiset vanhempien kanssa. Päivittäisissä keskusteluissa olisi hyvä kertoa vanhemmille, että mitä lapsi on tehnyt ja oppinut päivän aikana, ja miten hän innostunut vaikkapa tekemään kuiperkeikkoja. Lapsen liikuntakasvatusta voi tukea kannustamalla vanhempia siihen, että kotonakin innostettaisiin lasta ja jatkettaisiin päiväkodissa opittujen taitojen harjoittelua. Pitää kuitenkin huomioida, että varhaiskasvatuksessa ei voida mennä liiaksi perheiden arkeen. Vanhempien kannustaminen yhdessä tekemiseen ja liikkumiseen lapsen kanssa, liikkumiseen liittyvien asioiden puheeksiottaminen päivittäisissä kohtaamisissa ja vasukeskusteluissa, liikunnan ja liikkumisen ilon esillä pitäminen esimerkiksi kuvin päiväkodin seinillä, liikunnalliset vanhempainillat ja liikuntatapahtumista tiedottaminen ovat niitä keinoja, joilla perheiden liikuntakasvatusta voidaan haastatteluiden mukaan tukea.

Liikkumaan innostavassa päiväkodissa tehdään myös yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Haastatteluista ilmeni, että Seinäjoella tehdään jossakin määrin yhteistyötä paikallisten urheiluseurojen ja erilaisten liikuntaan liittyvien yrittäjien kanssa. Eri toimijat ovat järjestäneet liikkumiseen liittyviä tapahtumia, ja ovat käyneet vetämässä

päiväkodeissa liikunnallista toimintaa. Lisäksi jotkut yrittäjät ovat antaneet liikuntahalleja päiväkotien käyttöön veloituksetta. Yhteistyö on ollut haastatteluiden mukaan hyvää, ja sitä toivotaan jatkossakin. Tulevaisuuden yhtenä kysymysmerkkinä nähtiinkin se, että millaista roolia urheiluseurat ja muut toimijat näyttelevät jatkossa. Haastatteluiden perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa on tärkeää useasta syystä. Ensinnäkin yhteistyö seurojen ja yrittäjien kanssa luo mahdollisuuksia päiväkodille toteuttaa monipuolista liikuntakasvatusta sellaisella erityisosaamisella, joka ei ilman yhteistyötä olisi mahdollista. Toiseksi yhteistyö päiväkotien kanssa luo urheiluseuroille mahdollisuuden saada uusia jäseniä urheilun pariin. Kolmanneksi yhteistyötä tekemällä seinäjokiset perheet näkevät, millaisia liikuntamahdollisuuksia kaupungissa on, ja lapsilla on mahdollisuus löytää oma lajinsa liikkumisen parissa. Johtaja voi vaikuttaa yhteistyöhön huolehtimalla verkostoitumisesta ja olemalla valveutunut uusien yhteistyömahdollisuuksien suhteen.

Johtajan tärkeä työkalu liikkumisen edistämässä on arviointi. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat johtajaa arviointiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 29) mukaan johtajan tehtävä on vastata siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Käytännössä arviointia tapahtuu haastatteluiden mukaan suunnittelupäivissä, viikkopalavereissa ja tiimipalavereissa. Osittain ryhmässä toimivat johtajat toivat esiin myös arjessa tapahtuvan havainnoinnin ja sitä kautta tapahtuvan arvioinnin merkityksen. He kokevat olevansa perillä arjessa tapahtuvista asioista, kun he pääsevät tekemään samaa työtä, mitä alaisetkin. Arviointia tarvitaan, jotta päiväkodin liikuntakasvatusta voitaisiin kehittää. Johtamistyöllä tähdätäänkin varhaiskasvatuksen kehittämiseen. (Hujala ym. 2017, 291) Tämän vuoksi arviointi on johtajan tärkeä työkalu liikkumista edistettäessä. Laadukas liikuntakasvatus on se, mihin tähdätään. Laatu liikuntakasvatuksessa tarkoittaa haastateltavien mukaan liikuntakasvatuksen monipuolisuutta, säännöllisyyttä, lasten osallisuuden toteutumista, yhdessätekemistä, sekä osaavaa henkilökuntaa. Tärkeänä nähdään, että kasvattaja liikkuu yhdessä lasten kanssa. Lisäksi tarvitaan välineistöä mahdollistaa liikkuminen. Laatu koetaan tärkeänä, sillä haastatteluiden mukaan laadukkaalla liikuntakasvatuksella on monipuolinen vaikutus lapsen hyvinvointiin.

Se, mitä päiväkodinjohtaja voi tehdä liikkumisen edistämiseksi voidaan nähdä nivoutuvan toimintakulttuurin käsitteen ympärille. Päiväkodin toimintakulttuuri pitää sisällään arvot ja periaatteet, työtä ohjaavat normit, oppimisympäristöt ja työtavat, yhteistyön, vuorovaikutuksen ja ilmapiirin, johtamisrakenteet ja -käytännöt, henkilöstön osaamisen ja ammatillisuuden, sekä toiminnan organisoinnin, suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 28). Liikkumisen salliva ja siihen kannustava toimintakulttuuri on tärkeää. Johtamisella on suuri merkitys siihen, millainen toimintakulttuuri päiväkodissa on (Hujala ym. 2017, 288). Toimintakulttuuri on varsin laaja käsite, ja sen alle voidaan nähdä mahtuvan kaikki tutkimustuloksissa esiintyneet teemat (Kuvio1). Toimintakulttuurin johtamisen voidaan nähdä haastatteluiden ja teorian perusteella olevan avainasemassa liikkumisen edistämässä varhaiskasvatuksessa.

Tulevaisuudennäkymät Seinäjoen varhaiskasvatuksessa vaikuttavat hyvältä liikkumisen suhteen. Seinäjoen kaupungilla tuntuisi olevan yhteinen visio siitä, että liikkuminen on tärkeää ja siihen panostetaan. Haastateltavien mukaan liikkumisen edistämiseen on kiinnitetty huomiota monin eritavoin. Päiväkodit ovat mukana valtakunnallisessa Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmassa, ja liikkumisen edistäminen on kirjattu paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan Meirän Vasuun. Liikkuminen nousi liikuntakasvatushankkeen 2016-2017 myötä vaihtuvaksi pääteemaksi joissakin Seinäjoen päiväkodeista. Liikkuminen näkyy haastatteluiden mukaan kaupunkikivassa: on paljon puistoja, ja hyvät mahdollisuudet liikuntaan. Mediassa puhutaan liikunnan tärkeydestä ja urheiluseurat tekevät jonkin verran yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa. Varhaiskasvatuksen johto myös haluaa, että jokaisessa päiväkodissa panostetaan liikkumiseen.

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyötäni prosessina, ja tuon esiin sen aikana ilmenneet tärkeimmät opit. Pohdin, miten hyvin sain vastaukset tutkimuskysymyksiini, miten saamiani tuloksia voidaan hyödyntää käytännössä, ja millaisia jatkotutkimusaiheita tekemäni työ antaa.

Opinnäytetyön aiheen valinta oli itselleni yksi hankalimmista asioista tässä prosessissa. Tiesin alusta asti, että minua kiinnostaisi liittää työni jollakin tavalla liikuntaan ja liikkumiseen, mutta tarkan aiheen valitseminen tuotti hankaluuksia. Sitten minulle tarjoutui mahdollisuus liittää opinnäytetyöni Seinäjoen liikuntakasvatushankkeeseen 2016-2017, ja sain varmuuden siitä, että liikuntakasvatus tulee olemaan aiheeni. Seuraavaksi valitsin aiheeseeni näkökulman, josta liikuntakasvatusta tutkin. Liikuntakasvatuksen aihepiiristä on olemassa runsaasti opinnäytetöitä, mutta ei johtamisen näkökulmasta. Päädyin tästä syystä ottamaan opinnäytetyöhön mukaan johtamisen näkökulman, ja myös hankkeen ohjausryhmässä innostuttiin tästä aiheesta ja näkökulmasta.

Opinnäytetyöprosessi on ollut ajallisesti varsin pitkä. Prosessi alkoi keväällä 2017 tutkimussuunnitelman esittämisellä, ja sen jälkeen varsinaisen työn aloittaminen otti useita kuukausia. Todellista edistystä opinnäytetyöhön alkoi tapahtua 2018 kevään aikana, jolloin toteutin teemahaastattelut ja ryhdyin kirjoittamaan teoriaosuutta. Tällöin asetin itselleni tavoitteen, että olisin työstänyt opinnäytetyön valmiiksi saman kevään aikana, joka osoittautui lopulta mahdottomaksi tehtäväksi. Välillä opinnäytetyön tekeminen on tuntunut hankalalta, ja kirjoittamisen motivaatio on aika-ajoin ollut kadoksissa. Olen prosessin aikana ollut samalla työelämässä, mikä on tuonut omat haasteensa prosessin etenemiseen, ja tämän vuoksi prosessi katkeili aika-ajoin.

Kokonaisuudessaan ajattelen, että opinnäytetyöprosessi on onnistunut, sillä sain vastaukset tutkimuskysymyksiini. Sain selvitettyä, millainen on liikkumaan innostavaan päiväkotia Seinäjoella, ja millaisia asioita liittyy johtajan rooliin ja käytettävissä oleviin työkaluihin liikkumisen edistämiseksi. Uskon, että päiväkodinjohtajat saavat

opinnäytetyön myötä aineksia pohtia omaa johtajuuttaan, ja ehkä uusia ajatuksia omaan johtamiseen. Uskon, että tämän työn avulla voidaan joissakin päiväkodeissa saada toimintakulttuuria kehitettyä liikkuvampaan suuntaan. Jos saisin tehdä opinnäyteprosessissa jotakin toisin, aikatauluttaisin työni paremmin. Lisäksi tiivistäisin teemahaastattelurunkoa lyhyemmäksi, sillä nyt sain valtavasti analysoitavaa dataa, joka sisälsi myös sellaista tietoa, mikä ei vastannut tutkimuskysymyksiin. Jättäisin esimerkiksi kysymyksen liikuntakasvatushankkeen vaikutuksista päiväkodin arkeen pois. Huomasin, että teemahaastattelurunkoa luodessa tulee helposti ahneeksi, ja haluaa varmuuden vuoksi saada tietoa mahdollisimman paljon, mikä voi koitua työlläksi, kun joutuu karsimaan turhaa dataa pois. Jos nyt tekisin työn uudelleen, haluaisin mukaan työparin, sillä havahduin prosessin aikana monta kertaa siihen, että olisi kiva jakaa ajatuksia jonkun kanssa. Työparista olisi ollut apua myös silloin, kun tuntui, että työ ei vain etene.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut ajattelemaan uudella tavalla liikuntakasvatuksesta ja sen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa. Olen oivaltanut, että liikuntakasvatus on asia, joka on läsnä arjessa, vaikka siihen ei kiinnittäisikään huomiota. Tämä on syy, jonka takia asia on mielestäni tärkeä, ja jonka takia liikuntakasvatukseen tulisi kiinnittää paljonkin huomiota. Liikkumiseen liittyvät asenteet ja mallit siirtyvät päiväkodin kasvatushenkilökunnalta lapsille, ja sen takia on erittäin tärkeää tietoisesti pohtia ja tutkia omia asenteitaan ja sitä, millaisen mallin oman fyysisen aktiivisuuden kautta lapsille päiväkodin arjessa antaa. Tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisena tämä oli itselle tärkeä oivallus. Lisäksi opin uutta päiväkodinjohtajuudesta. Päiväkodinjohtajan tärkeänä tehtävänä on olla tukena, esimerkkinä ja suunnannäyttäjänä toiminnalle. Johtajan on tärkeä luoda rakenteet siihen, että keskustelua liikuntakasvatuksesta ja sen toteuttamisesta käydään. Mielenkiintoista tutkimustuloksissa oli se, miten tärkeänä haastateltava, joka toimi osittain lapsiryhmässä, koki ryhmässä mukana olemisen tärkeäksi johtamisen näkökulmasta. Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että ryhmävastuisesta johtajuudesta ollaan hiljalleen luopumassa. Yhtenä tutkimuksen aiheena voisikin olla ryhmävastuisen ja hallinnollisen johtajuuden vertailua, ja kummankin johtamismuodon hyvien puolien ja haasteiden kartoittamista.

LÄHTEET

- Ayres, A. Jean. 1987. Kun lapsi ei opi leikkimään. Suomentaja Päivi Danner & Marja Pekkanen. 1. painos. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Caspersen, C., Powell, E. & Christensen, G. 1985. Physical Activity, exercise and physical fitness: definitions and distinctions for health-related research. [Verkkoartikkeli]. Public Health Reports. 126-131. [Viitattu 25.3.2018]. Saatavana: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1424733/?page=1>
- DAGIS-tutkimushanke päiväkotimaailmassa. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2018.] Saatavana: <https://dagis.fi/>
- Fonsén, E. & Parrila, S. 2016. Johtajuuden käsitteet ja lähtökohdat. Teoksessa: S. Parrila & E. Fonsén (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Jyväskylä: PS-kustannus. 23-41.
- Halttunen, L. 2009. Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. [Verkojulkaisu]. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 15.10.2018]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/22480>
- Heikka, J. 2016. Jaettu pedagoginen johtajuus ja opettajajohtajuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: S. Parrila & E. Fonsén (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Jyväskylä: PS-kustannus. 43-57.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Honkanen, E. & Saarimaa, E. 2017. ”Ei ne lapset sit ainakaan mitään tee, jos aikuiset vain kököttää”: Varhaiskasvattajien rooli liikuntakasvatuksen edistämisessä päiväkodissa. [Verkojulkaisu]. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 4.5.2018]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124937/Honkanen_Essi%20ja%20Saarimaa_Essi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hujala, E., Heikka, J. & Halttunen, L. 2017. Johtajuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 288-300.
- Ilo kasvaa liikkuen. Varhaiskasvatuksen uusi liikkumis- ja hyvinvointiohjelma. 2015. Valon julkaisusarja 1/2015. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 10.11.2018]. Saatavana: <https://storage.googleapis.com/valo-production/2016/12/ilokasvaaliikkuen-ohjelma-asiakirja.pdf>

- Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21. Saatavana: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75405/OKM21.pdf>
- Jaakkola, T. 2010. Liikuntataitojen oppiminen ja taitoharjoittelu. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. 2013. Johdatus liikuntapedagogiikkaan. Teoksessa: T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus. 17-27.
- Koivula, M. & Laakso, M-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa: M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. 108-128.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu Kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia: Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.
- L 19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.3.2018]. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Laakso, L. 2007. Johdatus liikuntapedagogiikkaan ja liikuntakasvatukseen. Teoksessa: P. Heikinaro-Johansson & T. Huovinen (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Jyväskylä: Werner Söderström Osakeyhtiö. 16-24.
- Nienstedt, W., Hänninen, O., Arstila, A. & Björkvist, S.-E. 2009. Ihmisen fysiologia ja anatomia. Helsinki: WSOY.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Tieteelliset perusteet varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksille. [Verkojulkaisu]. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:22. [Viitattu 15.10.2018]. Saatavana: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75406/OKM22.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Päiväkodin johtajuus huojuu. 2007. [Verkojulkaisu]. Lastentarhanopettajaliitto/Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. [viitattu 15.10.2018]. Saatavana: <https://docplayer.fi/17676812-Paivakodin-johtajuus-huojuu.html>
- Raittila, R. & Siippainen, A. 2017. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö. Teoksessa: M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. 283-292.

- Seinäjoen kaupungin lihavuus laskuun -ohjelma 2013-2020. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2018]. Saatavana: https://www.seinajoki.fi/seinajoenkaupunki/elinvoimajakilpailukyky/hyvinvoinninjaterveydenedistaminen_0/seinajoenkaupunginlihavuuslaskuun-ohjelma2013-2020.html
- Soini, A. & Sääkslahti, A. 2017. Fyysinen aktiivisuus lapsen kasvun ja kehityksen tukena. Teoksessa: M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. 129-144.
- Sääkslahti, A. 2007. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: P. Heikinaro-Johansson & T. Huovinen (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Jyväskylä: Werner Söderström Osakeyhtiö. 32-40.
- Sääkslahti, A. 2018. Liikunta varhaiskasvatuksessa. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sääkslahti, A., Soini, A., Mehtälä, A., Laukkanen, A & Iivonen, S. 2013. Liikunnallisen lapsuuden askelmerkit asetetaan jo päiväkotikäytössä. Liikunta & Tiede 50 (2-3), 27-31.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkójulkaisu]. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. [Viitattu 3.11.2018]. Saatavana: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. [Verkkójulkaisu]. Määräykset ja ohjeet 2016:17. [Viitattu 26.3.2018]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2_016.pdf
- Zimmer, R. 2002. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Suomentaja Eva Himanen. 2. painos. Helsinki: Lasten Keskus.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Tutkimuslupa

LIITE 1 Teemahaastattelurunko

Taustatieto-osio:

Oletko hallinnollinen päiväkodinjohtaja vai osittain ryhmässä toimiva päiväkodinjohtaja?

Onko hallinnan alla yksi vai useampi yksikkö?

Montako vuotta olet toiminut päiväkodinjohtajana?

Onko päiväkodillasi jokin painotusalue esim. taide, musiikki, liikunta jne.?

1 Liikkumaan innostava päiväkotikielto Seinäjoella

Mitä liikkuminen edellyttää päiväkodilta?

Miten liikkumista edistetään sinun päiväkodissasi? Missä kaikessa liikkuminen on huomioitu?

Kasvattajien rooli ja osaaminen liikuntakasvatuksen toteuttamisessa on merkittävässä asemassa. Mitä liikuntakasvatuksen toteuttaminen edellyttää kasvattajilta? Millaista osaamista vaaditaan?

...Millainen asema liikuntakasvatusosaamisella on muun varhaiskasvatusosaamisen rinnalla tällä hetkellä? Kiinnitetäänkö liikuntakasvatusosaamiseen huomiota esim. rekrytointia tehdessä? Tai täydennyskoulutuksista päätettäessä?

Varhaiskasvatus perustuu kasvatuskumppanuuteen lapsen vanhempien kanssa. Lapsen päivittäin saamasta liikunnasta osan pitäisi tulla päiväkotipäivän aikana ja osan päiväkotipäivän jälkeen kotona. Tutkimusten mukaan osa lapsista ei kuitenkaan liiku päiväkotipäivän jälkeen enää juuri ollenkaan. Millä tavoin perheitä voi tukea liikkumaan yhdessä lapsen kanssa? Millaisia hyviä käytänteitä päiväkodissasi on vanhempien tukemiseen ja kasvatuskumppanuuteen liikunnan näkökulmasta?

Minkälainen merkitys Seinäjoella toteutetulla liikuntahankkeella on ollut liikkumisen edistämässä ja liikuntakasvatuksen toteuttamisessa päiväkodissasi? Miten se on muuttanut liikuntakasvatuksen asemaa tai päiväkodin arkea?

2 Liikuntakasvatuksen johtaminen ja päiväkodinjohtajan rooli ja työkalut liikkumisen edistämässä

Mitä päiväkodinjohtaja voi tehdä, että päiväkotikielto olisi liikkumaan innostava? Millaiset ovat käytettävissä olevat työkalut? Millainen on johtajan rooli liikkumisen edistämässä?

Mitä on liikuntakasvatuksen johtaminen? Miten johtaminen konkreettisesti arjessa toteutuu? Mitkä ovat käytännön arjessa ne paikat, jossa johtajana kiinnität huomiota liikuntakasvatukseen ja sen toteuttamiseen?

Miten olet johtajana johtajan roolissa kokenut liikkumisen edistämisen omassa päiväkodissasi? Minkälaisiin haasteisiin liikuntakasvatuksen osalta olet törmännyt? Minkälaisia onnistumisia on ollut?

Mitä on laatu liikuntakasvatuksessa? Millaista on laadukas liikuntakasvatus?

...Miten johtaja voi vaikuttaa siihen, että se olisi mahdollisimman laadukasta?

Miten liikuntakasvatusta ja sen toteuttamista arvioidaan?

3 Varhaiskasvatuksen tulevaisuus liikkumisen näkökulmasta Seinäjoella

Liikuntakasvatus on noussut viimevuosina pinnalle ja siihen on alettu kiinnittää enemmän tietoisesti huomiota. Mihin suuntaan nyt ollaan menossa? Millaisena näet varhaiskasvatuksen tulevaisuuden Seinäjoella liikkumisen ja liikuntakasvatuksen näkökulmasta? Millainen asema liikkumisella on tulevaisuudessa?

Mitkä ovat tulevaisuuden haasteita, joiden kanssa painitaan?

Millaisissa asioissa mielestäsi on vielä työnsarkaa? Millaisiin asioihin kaipaat johtajana muutosta?

Kasvattajilla on suuri merkitys liikkumisen edistämisessä. Miten varmistetaan, että tulevaisuudessa on henkilökuntaa, jolla on riittävä osaamista liikuntakasvatuksen toteuttamisessa? Millaiset täydennyskoulutukset henkilökunnalle olisivat tervetulleita?

LIITE 2. Tutkimuslupa

Seinäjoki

PÄÄTÖS / varhaiskasvatusjohtaja

Päivämäärä 07.02.2018 Pykälä 269/2018

Asia	<p>Tutkimuslupa / Raijala Anne</p> <p>Anne Raijala opiskelee Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Tutkimuksen aiheena on liikuntakasvatus ja sen johtaminen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö on osa Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen oppimis- ympäristöjen, TVT- ja liikuntakasvatuksen kehittäminen hanketta 2016 – 2017. Opinnäytteeseen liittyy laadullinen tutkimus, jossa tarkoituksena on haastatella pareittain kuutta päiväkodinjohtajaa. Haastattelujen teemoissa tulee näkyviin johtamisen näkökulma.</p> <p>Arvioitu valmistumisaika on kevät 2018.</p>	
Päätös	<p>Päätän myöntää tutkimusluvan edellyttäen, että:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista - tutkimuksessa saatujen tietojen osalta noudatetaan salassapitovelvollisuutta - tutkimuksessa yksittäiset henkilöt eivät saa olla tunnistettavissa - yksi kappale valmiista tutkimuksesta luovutetaan maksutta varhaiskasvatukselle - tutkija antaa luvan julkaista tutkimuksensa sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla - tutkija sitoutuu esittelemään tutkimuksensa 	
Allekirjoitus	<p>Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 06 416 2151, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi</p>	
Oikaisu-vaatimusohje	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Kasvatus- ja opetuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän (7) päivän kuluessa siitä kun päätös on asetettu nähtäville kaupungin internetsivuille. Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä (7) päivänä kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksiantotodistukseen merkittynä aikana ja silloin kun päätös on annettu tiedoksi sähköisesti kolmantena (3) päivänä viestin lähettämisestä. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.</p>	
Julkisesti nähtävänä	<p>Varhaiskasvatustoimisto 12.2.2018</p>	
Tiedoksianto	<p>Kenelle</p> <p>Anne Raijala, aluejohtajat, Merja Suolahti</p>	<p>Päivämäärä</p> <p>7.2.2018</p>
	<p>Miten</p> <p>☐ Lähetyt postitse saantitodistusta vastaan</p> <p>☐ Luovutettu</p> <p>☒ Lähetyt sähköpostissa</p> <p>Tarja Siik, toimistosihiteeri</p>	<p>☐ Lähetyt postitse tavallisena kirjeenä</p> <p>☐ Lähetyt sisäisessä postissa</p> <p>Vastaanottajan allekirjoitus</p>